

СТЕНОГРАМА

комітетських слухання на тему: "Стан реалізації Національної стратегії у сфері прав людини щодо забезпечення та захисту прав корінних народів і національних меншин України та законодавчі ініціативи щодо створення ефективних механізмів такого захисту"

22 березня 2017 року

Веде засідання Голова Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин НЕМИРЯ Г.М.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги, члени комітету, шановні запрошені, представники уряду, неурядових організацій, шановні представники дипломатичного корпусу, шановні представники засобів масової інформації!

Мене звать Григорій Немир, я є головою Комітету з прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин. Сьогодні у нас відбувається, ми розпочинаємо комітетські слухання як форму парламентського контролю на наступну тему: "Стан реалізації національної стратегії у сфері прав людини щодо забезпечення та захисту прав корінних народів і національних меншин України та законодавчої ініціативи ефективних механізмів такого захисту".

Перед тим, як ми перейдемо до програми, яка у вас роздана у реєстраційних матеріалах, я хотів би використати можливість присутності колег-членів комітету, представників засобів масової інформації, і надати як голова комітету роз'яснення щодо закону або проблематики, яка набула останніми днями, включно і сьогоднішнім, суспільного розголосу, і тому є важливою для розуміння. Це стосується законопроекту, зокрема, номер 6175, внесеного Президентом України, щодо зміни до Закону України "Про громадянство України". Цей законопроект було зареєстровано від 13 березня цього року. І цей законопроект був визначений Президентом України як невідкладний. Хочу зазначити, що на сайті комітету вже більше тижня були

розміщені роз'яснення у зв'язку з хвилею звернень щодо процедури розгляду, що окремих обставин щодо цього законопроекту. Але оскільки, можливо, не всі мали можливість ознайомитись з цими роз'ясненнями на сайті комітету, я, користуючись можливістю, особливо останніми подіями в залі Верховної Ради, надати додаткові роз'яснення знову ж таки з огляду на актуальність цієї ситуації.

Отже, зазначений законопроект був винесений Президентом як невідкладний. Особливості розгляду законопроектів визначених як невідкладні встановлюється Законом України, зокрема, статтею 101 Закону України "Про Регламент Верховної Ради". Цей Закон України в частині третій статті 101 Регламенту встановлює наступний припис. Цитую: "Верховна Рада може прийняти рішення щодо законопроектів визначених як невідкладні про одноразове відхилення ad hoc від процедури розгляду передбаченого цим Регламентом і скоротити строки внесення альтернативних законопроектів, внесення пропозицій і поправок, а також строки надання законопроекту народним депутатам до його розгляду в тому чи іншому читанні. Не допускається скорочення зазначених строків більш ніж як на половину".

Цей проект 6175 Президента України 14 березня було надано для ознайомлення народним депутатом і включення до порядку денного. Під час включення цього законопроекту до порядку денного сесії Верховної Ради не ухвалювалося рішення про зміну процедури його розгляду.

У зв'язку з цим процедура розгляду зазначеного законопроекту, відповідно до Закону України, при підготовці його до першого читання з вимогами Регламенту є наступні. Я за браком часу всю не буду, але основні речі зазначу.

Перше, це термін для внесення альтернативних законопроектів. Кожен народний депутат має право внести альтернативні законопроекти. Такі законопроекти мусять бути подані не пізніше як у 14-денний строк після

надання народним депутатам першого законопроекту з відповідного питання. Це части друга статті 101.

Я повторюся, цей термін може бути або міг би бути скорочений, якщо б Верховна Рада проголосувала за це, як це передбачено законом ну на половину до семи днів. Але цього не було зроблено.

І далі є деякі речі, які пояснюють процедуру розгляду повторююся, бажаючі можуть отримати копії надруковані цього роз'яснення, а інше більш детальні розміщені на сайті комітету.

Хочу також зазначити, що крім президентського законопроекту на розгляді комітету вже знаходиться і зареєстрований один альтернативний, 6175-1 і три інших законопроектів, які стосуються внесення змін до Закону про громадянство, але які були внесені до або після того як їх вніс Президент.

Термін внесення альтернативних законопроектів спливає 28 березня. Отже, не порушуючи закон комітет може розглядати при всьому бажанні це питання не раніше 28 березня або навіть 29-го, оскільки 28-е це включно.

Хочу також зазначити, що на розгляді іншого комітету, Комітету з правової політики, знаходяться два законопроекти, зокрема законопроект 6131 та альтернативний до нього внесений народним депутатом Ляшком та іншими народними депутатами. З якихось причин, невідомих мені як голові комітету, народний депутат Ляшко вперто вважає, що цей законопроект 6131 знаходиться у нашому комітеті, що аж ніяк не відповідає дійсності.

Також хочу зазначити, що на розгляді комітету антикорупційного пана Єгора Соболева знаходяться інші законопроекти, які стосуються регулювання питань внесення змін до Закону "Про громадянство".

І нарешті, після того як... До речі, сьогодні також Голова Верховної Ради сказав, що він доручає комітету, я цитую: "Я даю доручення комітету невідкладно розглянути це питання, щоб завтра ми змогли в залі його розглянути". Я хочу, користуючись цією можливістю, і висловлю свою думку

як голови комітету з посиланням на норми закону, який я щойно проголосував. Ми можемо, комітет може це розглянути лише у випадку, якщо комітет порушить Закон України про Регламент.

Чи є бажуючі серед членів комітету розглядати цей законопроект, порушуючи цим самим статтю 101 Закону України про Регламент? Бажаючих я не бачу.

Тому я направляю вже сьогодні, і сьогодні на нараді Голові Верховної Ради дам вичерпні роз'яснення щодо Закону України про Регламент, про ситуацію з календарним графіком розгляду цього законопроекту, альтернативного та інших, які стосуються до Закону "Про громадянство", з тим щоб уникнути помилкових тлумачень, які можуть бути ненавмисні, і тим більше запобігти свідомим провокаціям, які можуть готуватися навколо розгляду цих законопроектів.

Я хочу також зазначити, що на комітет надійшли численні, зараз вже більше 20-ти звернень від громадських організацій, які також розміщуються на сайті Комітету з прав людини. І, зокрема, одним з перших надійшло звернення і до комітету, і до Президента України від Світового конгресу українців. Я лише дві цитати з нього наведу. До речі, це звернення надійшло 16 березня.

"Світовий конгрес українців вважає, що прийняття цього закону мало б дуже негативні наслідки для численної..." Я хочу ..... Чубаров і Джемілев попереджали, що вони мають зустріч з дипломатами пізніше і тому попередили, що вони мають піти, і я дякую, що ви були на початку. Дякую.

Отже, продовжую. "Прийняття цього закону мали б дуже негативні наслідки для численної частини української діаспори. З огляду на вищевикладене, Світовий конгрес українців як виразник інтересів багатомільйонної української діаспори, що є інтегральною частиною українського народу, просить Вас, пане Президенте (таке ж звернення і до комітету), призначити публічні слухання для ґрунтовного обговорення на

відповідному державному рівні проект закону за участю експертів та громадянського суспільства в Україні і діаспори, включно з СКУ".

Подібні звернення надійшли від багатьох, в тому числі, до речі, громадян України як з Криму, так і з території Донецької, Луганської областей, які тимчасово уряд не контролює, на додаток до інших об'єднань громадян України в діаспорі в різних країнах. Тому я вважав за потрібне більше на цьому зупинитися, оскільки воно тим чи іншим чином, це питання, воно зачіпає багатьох. Є два підходи, ви знаєте. Перший – такий вузький, цілеспрямований щодо того, щоби обмежити громадянство одним паспортом в тому, що стосується високих посадовців, зокрема тих, які мають доступ до державної таємниці, членів уряду, народних депутатів, Президент України, будь-яких інших і не чіпати або по-іншому подивитися, більше обережно, щодо питань, яке зачіпає сотні тисяч, якщо не мільйони громадян України, які з тих чи інших причин мають паспорти ще й інших держав.

І більш широкий підхід, який в цьому законопроекті якраз пропонується щодо того, щоб це вирішувалося автоматично без належності від того, ви є державним службовцем чи ні.

Тому я хочу ще раз наголосити на принциповій позиції Комітету з прав людини, не зважаючи на бажання, от ми бачили, Голови Верховної Ради, деяких колег народних депутатів Верховної Ради, розглянути це прямо вже завтра, хотіли ще і у вівторок його розглядати. Комітет не буде порушувати закон України, покаже приклад, як працювати за законом. І сподівається на широку участь громадських організацій, зацікавлених експертів в обговоренні варіантів того, а не лише цього закону, про який я сказав.

Дякую за увагу. І зараз ми відкриваємо наші слухання. Я хочу поінформувати, що ініціатором цих слухань виступив наш колега Брензович Василь Іванович, який тут присутній. Також в президії знаходиться заступник голови комітету Георгій Володимирович Логвинський. Мають

підійти. Перший заступник комітету, вибачте, Валерій Васильович Пацкан. Мають підійти ще інші колеги.

І тому я, не зловживаючи часом, оскільки я витратив його на роз'яснення по іншій проблематиці. Хотів би зараз надати слово моєму колезі Василю Брензовичу. Будь ласка.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякую за слово. Шановний Григорію Михайловичу, ви сказали дуже правильні речі на рахунок іншого, інших питань, які пов'язані з громадянством. Адже, на мою думку, важливо те, що ми маємо бути європейською правовою державою і витримувати всі ці правила, які записані в Конституції України і записані в наших міжнародних зобов'язаннях.

І я дякую вам, що ви ці питання підтримуєте. І я думаю, що маєте в цьому і підтримку нашого комітету. Адже це питання надзвичайної важності. І я вдячний вам і всім членам нашого комітету, колегам народним депутатам за те, що підтримуємо ініціативу з розгляду на відкритих комітетських слуханнях.

На мою думку, надзвичайно важливе, без перебільшення, для багатьох громадян України і наболіле питання щодо стану реалізації директивних державних документів, спрямованих на забезпечення та захист прав національних меншин, на створення належних умов для збереження і зміцнення міжнаціональної злагоди та порозуміння в нашій державі. Адже, на мою думку, простежується безпосередній причино-наслідковий зв'язок між зростанням кількості проблемних невирішених питань в цій царині і ставленням органів державної влади, передусім, виконавчої і гілки до реалізації таких важливих директивних документів прийнятих на найвищих рівнях державної влади, яким є Національна стратегія у сфері прав людини, затверджена Указом Президента України та Рекомендації парламентських

слухань на тему: "Роль, значення та вплив громадянського суспільства на формування політики єдності в Україні".

Вважаю, слушним нагадати, що вже сплинуло більш, ніж два з половиною роки з часу прийняття затверджених названих документів і запитати у нас, самих народних депутатів нашого комітету, за ким закріплений відповідно до згаданого документу і відповідно нашого статусу контроль за їх виконанням, а також присутніх представників центральних органів виконавчої влади. В чому причина такого байдужого ставлення до цих питань і взагалі до тематики національних меншин?

Зокрема, задати питання представникам уряду, Кабінету Міністрів України в чому причина, що за два з половиною роки жодних дієвих кроків не здійснено у сфері вдосконалення нормативно-правової бази? Чому по теперішній час навіть не розроблено і не подано на розгляд Верховної Ради України законопроектів, по-перше, про концепцію державною етнонаціональної політики України, про національно-культурну автономію, про національні меншини (нова редакція)? Чому по теперішній час не запропоновані зміни до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за правопорушення вчинені з метою розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі з мотивів національної, расової чи релігійної ненависті або ворожнечі?

В чому причина того, що жодних управлінських дій не здійснено задля посилення інституційної, кадрової спроможності центрального органу виконавчої влади, яка була недієздатна забезпечувати формування та реалізацію державної політики у сфері етнонаціональних відносин?

Що заважає створенню Комісії з питань протидії проявам ксенофобії, расової та етичної дискримінації при Кабінеті Міністрів України або якої-небудь іншої дорадчо-консультативним органом, який міг би бути площадкою комунікаційним каналам між спільнотами національних менших і органами влади.

Я переконаний, що якщо все те, що передбачалося рекомендаціями парламентських слухань і Національною стратегією захисту прав людини було би виконано або принаймні знаходилося у стані виконання, ми би сьогодні не мали би потребу розглядати аматорські законопроекти, окреме породження яких не тільки суперечать нормам Конституції України та міжнародно-правовим зобов'язанням нашої держави, але інколи виходять за межі здорового глузду. Якщо би виконувались пропозиції, приписи цих документів, тоді, напевно, у угорців Закарпаття не було би потреби збирати десятки тисяч підписів під звернення до органів влади України у захист своїх конституційних прав на освіту рідною мовою і на право публічного використання мови своєї національності, а всі питання розглядалися би відповідними спеціально з цією метою утвореними дорадчо-консультативними органами. Якщо була би посилена відповідальність за правопорушення вчинені з метою розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі, тоді, напевно безвідповідальні елементи не мали би сміливості скандувати на вулицях Ужгорода речовку "Мадяри на ножі". Якщо би все-таки зробили це, то вже були би покарані і було би припинено уседозволення щодо вербального насильства над меншинами.

На завершення дозвольте висловити сподівання, що сьогоднішній наш захід надасть відповідний поштовх, імпульс для розпочатку предметної кропіткої роботи над цими важливими, на мою думку, щодо майбутнього нашої держави документами.

Шановні колеги, шановні присутні, дозвольте привітати серед нас pana Лорана Вінче, голову європейської організації Федеративної унії національних меншин. *(Оплески)*

Справа в тому, що паном Немирею Григорієм Михайловичем дуже важливі речі були сказані за рахунок того, що треба нам завжди робити свої справи, якщо Україна, і народ України, громадяни України уже двома революціями висловилися на рахунок того, що вони бажають інтегруватися в

Європу, в Європу, у правову державу. І в цю Європу маємо інтегруватися всі ми разом. І маємо думати про інтереси, про права всіх людей, всіх громадян України, незалежно від того, що вони належать до якої національності і релігії. Всі вони є громадянами України.

Хочу наголосити ще на цьому. З одного боку, ми сьогодні будемо обговорювати питання щодо мов, щодо національностей, адже Україна є багатонаціональною державою. Але Григорій Михайлович уже згадав це питання щодо громадянства. І загадав у тому ракурсі, виключно без .... чого, що ми маємо виключно користуватися законами, виключно користуватися Конституцією, Регламентом Верховної Ради України.

Україна і українці за своєю національністю проживають не тільки в Україні, а проживають в інших країнах. Ми маємо про них дбати. Ми маємо дбати про всіх громадян. І перед тим, як виносити таке судьбоносне питання, це маємо з ними, звичайно, обговорити.

Зараз, напевно, про ці питання говорити не будемо, але будемо говорити про 20 відсотків населення України, які не є представниками титульної нації. Але вони є громадянами України, вони мають мати свої права, і без них, без того, щоб почути їхню думку, як вони думають про свої права і обов'язки, напевно, наш комітет не має права вирішувати це питання.

Мене здивувало те, що от деякі депутати українського парламенту подавали законопроекти, які стосуються прав національних меншин. І вони фактично говорять виключно про те, що от це стосується виключно державної мови. І ті питання, які стосуються прав національних меншин, у цьому не згадується. Тому наш комітет і не може ці питання розглядати, у зв'язку з тим, що не є нашому комітету це підвласне.

І я дякую ще раз моїм колегам, дякую Григорію Михайловичу за те, що от це питання все ж таки було винесено на слухання. І ми маємо зараз можливість послухати вашу думку щодо питань, які безпосередньо стосуються вас. Ми всі підтримуємо, і громадяни України підтримують нашу

інтеграцію до європейської спільноти. Але до європейської спільноти маємо всі прийти разом, разом, незалежно від того, хто якої національності чи віросповідання. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Зараз... Дякую, Василю Івановичу. Зараз, перш ніж перейти до обговорення, у всіх є також ті, хто записалися. Ті, хто хотіли б взяти слово, прошу направляти ці записку в президію. Але зараз я хочу надати слово колезі Логвинському Георгію Володимировичу. Прошу.

ЛОГВИНСЬКИЙ Г.В. Шановні колеги, шановні друзі, я всім дуже дякую, хто приєднався до нас вирішувати питання, як же будемо жити далі. Все ж таки я хотів би заспокоїти, що без підтримки суспільства жодний законопроект не пройде ні наш комітет, ні Верховну Раду. І ми повинні в будь-якому разі пояснювати будь-які наші вчинки, дії та отримувати feet back, що суспільство бажає.

Я хотів би наголосити на наступному. Я все ж таки не буду вдаватися в певні технічні речі щодо Закону про Регламент, я хотів би все ж таки торкнутися питання щодо суті даного законопроекту.

Ми, безумовно, вже донесли до всіх органів державної влади, що саме в даному випадку турбує громадян і що саме турбує парламентарів. Думка громадян про те, що вони не підтримують, коли закрито, невідверто певні державні службовці мають декілька паспортів, мають можливість доступу до державної таємниці, мають права та обов'язки іншої держави між цим виконують певне завдання державного рівня на території України – це не сприймається суспільством. І в цьому Рада вас підтримує, і ми підтримуємо. Що якщо це державний службовець, то за виключенням і це ми окремо будемо розглядати чи буде це виключено, чи не буде це виключено за виключеним порядком може таке існувати, але за загальними правилами...

БРЕНЗОВИЧ В.І. Георгій Володимирович, справа в тому, що питання щодо громадянства зараз не обговорюється. Я ініціював сьогодні слухання по питанням виконання програм щодо національних меншин. Григорій Михайлович Немиря сказав про те, що це питання не обговорюється сьогодні. Дякую.

ЛОГВИНСЬКИЙ Г.В. Я дуже вам вдячний, пане Брензович. Я, між цим, хотів би зазначити, що під час обговорення, ми саме торкалися питання про цей закон. Тому я даю певну інформацію...

БРЕНЗОВИЧ В.І. Стосувалася... Григорій Михайлович, сказав про те, що це питання сьогодні не обговорюється.

ЛОГВИНСЬКИЙ Г.В. Я так розумію, що ви оголосили?

БРЕНЗОВИЧ В.І. Якщо ви бажаєте провести слухання щодо приводу цього, тоді давайте ініціюйте.

ЛОГВИНСЬКИЙ Г.В. Ага. Добре. Ну, я ще раз, я почув, що 6175 мова йде про це, але це неважливо. Добре. У будь-якому разі це торкається, на мій погляд, питань, які стосуються загалом існування нашої держави. Бо ми повинні надати відповідь, що таке діаспора, що таке національні меншини...

БРЕНЗОВИЧ В.І. Що я скажу, що слухання не про це.

ЛОГВИНСЬКИЙ Г.В. Що ж таке, пан Брензович? Ну, я...

Все ж таки, повторююсь, з повагою до пана Брензовича. Ще раз повторююсь для всіх, хто уважно слухає і, хто не уважно слухає, да. Якщо у когось немає поваги, то я нікого не просив мене слухати, може вийти із залу.

Я в даному комітеті представляю декілька громад і займаюсь цими питаннями більше 10 років. Тому, думаю, що мені інформація про те, що відбувається зараз на території України, відомо краще, чим багатьом здесь присутнім. Тому прошу відноситись з повагою. Дякую.

Коли мова іде про національні меншини, про ті громади, які існують в нашій державі, то держава в першу чергу повинна розбудувати єдиний план розвитку, яка мета і яка стратегія. Саме наш комітет цим займається, приймає законодавчі акти, ми затвердили певний план, який стосується безпосередньо розвитку громадськості національних меншин. Але, на жаль, ще раз, цей план повинен бути затребуваний всіма органами державної влади, щоб ми розуміли, що відбувається з питанням реституції, що відбувається з питаннями підтримки діаспори, яка є ключова так само для нашої держави.

В даному випадку, я думаю, що ми на слуханнях можемо знайти це рішення і вже в ..... нашого слухання ми подивимося, з урахуванням пропозицій, яким чином ми будемо втілювати саме стратегію розвитку зазначених питань і яким чином ми зможемо добитись від парламенту, щоб було прийнято необхідні законопроекти найближчим часом.

Дуже всім дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, колега Логвинський.

І як я вже зазначив, у нас форма комітетських слухань, це та сама форма, яка дозволяє здійснювати інструмент реалізовувати парламентського контролю. Тому у нас два блоки в сьогоднішніх комітетських слухань.

Перше, ми надамо слово представникам міністерств відповідних, зокрема, Міністерство культури, Міністерство освіти і науки, Міністерство соціальної політики для того, щоб вони проінформували членів комітету і присутніх про те, як виконується державна стратегія, як виконуються в тому числі рекомендації парламентських слухань, про які ми з вами вже говорили.

Принагідно, як колега Брензович зазначив і колега Логвинський, підготовлений проект рекомендацій, він не є остаточним, ви знаєте процедуру його доопрацювання, будь-що, що вважаєте за потрібне, надсилається до секретаріату або передається в секретаріат зараз або після завершення. І потім це буде відповідно доопрацьоване.

Перш ніж надати слово заступнику міністра культури України Рибачуку Юрію Анатолійовичу, який присутній тут.

Я хотів також від імені членів комітету висловити в черговий раз наше не задоволення тим, що не зважаючи на наполегливі запрошення на засідання комітету, комітетські слухання профільного віце-прем'єр міністра, членів Кабінету Міністрів, а це є міністри, так, жодного разу за часи існування нашого Комітету з прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин, жодний віце-прем'єр-міністр, жодний міністр профільний, який займається цим на засіданні комітету, в тому числі на виїзних засіданнях комітету, який ми проводили в Донецькій і Луганській областях не прийшов. У нас ... але це не стосувалося, була міністр Гриневич одного разу, коли питання законопроекту, але ми говоримо про... в даному випадку віце-прем'єр-міністр свого часу це був віце-прем'єр-міністр Кириленко і зараз так я розумію міністр культури вони помінялися, але зараз є міністр культури.

Я вважаю, це не просто ознакою не відповідною політичної культури і не просто не повагою до парламенту. Я вважаю, що це не розуміння ролі національних меншин, міжнаціональних відносин і прав людини в розбудові європейської демократичної України.

На жаль, але нам своє робити. Я в черговий раз направляю листа від імені членів комітету Прем'єр-міністру України пану Гройсману з викладенням позиції комітету і учасників парламентських слухань.

Але зараз у нас є Юрій Анатолійович Рибачук, заступник міністра культури.

Юрій Анатолійович, вам слово, будь ласка.

РИБАЧУК Ю.А. Дякую.

Шановний Григорію Михайловичу! Шановні народні депутати! Шановні присутні! Дякую за можливість взяти участь у сьогоднішніх комітетських слуханнях. Насправді, питання забезпечення і захисту прав корінних народів і національних меншин України перебуває у фокусі постійної уваги Міністерства культури. От і сьогодні перший заступник міністра культури Світлана Фоменко бере участь у роботі Міжурядової українсько-словацької комісії з питань культури, освіти і забезпечення прав національних меншин.

Я хочу нагадати спільне завдання держави і громадянського суспільства, яке було зазначене в Рекомендаціях парламентських слухань "Роль, значення і вплив громадянського суспільства на формування етнонаціональної політики єдності в Україні". А це завдання створення сприятливих умов для відродження і розвитку автентики, етнокультурних надбань, стимулювання реалізації мистецького і творчого потенціалу України.

Міністерство культури вважає інститути громадянського суспільства партнерами для виконання цих завдань і тісно співпрацює з ними. Отже, що нам вдалося, що ми зробили, реалізуючи пункти парламентських слухань. Я коротко зазначу наші досягнення у тому, що віднесено до компетенції Міністерства культури України.

Отже, першим пунктом цих рекомендацій було вирішення питання про доцільність утворення і сферу повноважень Ради представників громадських об'єднань національних меншин в Україні. Хочу проінформувати, що в листопаді 2016 року відбулася робоча нарада, де обговорювалося створення і функціонування консультативно-дорадчого органу, який мав тоді робочу назву "Рада керівників етнонаціональних товариств при Міністерстві

культури України". Хоча в підсумку роботи було погоджено іншу назву інституції – це просто "Рада етнонаціональних організацій України". Також було узгоджено структуру і склад цього органу. Зараз установчі документи цієї ради узгоджуються і проходять відповідні перевірки.

Другий пункт рекомендацій звучав як: "Удосконалення механізмів підтримки діяльності громадських об'єднань національних меншин, спрямований на збереження рідної мови, історії, культури, традицій, і з метою зміцнення міжетнічної злагоди". Тут мені є, що сказати, тому що це, очевидно, таки один із найбільш очікуваних від Міністерства культури аспектів діяльності. Я в цьому зв'язку відзначу існування конкурсу із визначення культурно-мистецьких програм, проектів та заходів, розроблених всеукраїнськими громадськими організаціями та творчими спілками, для виконання яких надається фінансова підтримка з державного бюджету.

Назва довга. Але суть – це конкурс, в якому беруть участь громадські об'єднання, інститути громадянського суспільства. І один із пріоритетів цього конкурсу, зокрема у 2016-2017 роках, було відтворення культури національних меншин.

На конкурсній основі, я зазначу тільки кілька проектів, які були підтримані експертною радою. Це, наприклад, проведення Міжнародного театрального фестивалю "Мандруючі зірки". Подавала Всеукраїнська громадська організація "Єврейський форум України". Проведення XII Фестивалю нового грузинського кіно". Подавала проект Всеукраїнська громадська організація "Суспільне об'єднання "Георгія". Проведення Міжнародної конференції національних спільнот України. Проект подавала Всеукраїнська спілка громадських організацій "Конгрес Ромен України". Видання тлумачного словника молдавської мови. Ініціювала проект Всеукраїнська національно-культурна молдавська асоціація.

Крім того, ми внесли відповідні зміни до положення про проведення цього конкурсу. Ми перевели його здійснення у дворічний цикл. Для того,

щоб мати більше часу і мати більший люфт для того, щоб детальніше вивчати проекти і мати можливість, бюджетні можливості для фінансування їх.

Так, третій пункт стосувався забезпечення здійснення заходів з реалізації Європейської хартії регіональних мов або мов меншин. Ця рекомендація здійснюється відповідно до положень хартії. Я вже тільки що фактично про це говорив. Я нагадаю, одним з пунктів цієї хартії є заохочення форм виявлення та ініціативи, притаманні регіональним мовам або мовам меншин, сприяння різним засобам доступу до творів, що створюється цією мовою. Крім того, я хочу вас повідомити про здійснення... Європейської хартії регіональних мов або мов меншин підготовлено доповідь, з нею можна ознайомитися на сайті Ради Європи. А коли вже буде готовий звіт, ми його окремо оприлюднимо, обговоримо і так далі, і заслухаємо.

Наступний пункт рекомендацій стосувався системи заходів для всебічного розвитку, поширення і функціонування державної української мови у різних сферах суспільного життя і забезпечення умов для розвитку мов національних меншин України.

Хочу проінформувати вас, що при Міністерстві культури України утворено Координаційну раду з питань сприяння застосування української мови в усіх сферах суспільного життя, це постійно діючий дорадчий орган при Міністерстві культури. Впродовж 2016 року робоча група зі складу цієї координаційної ради розробила проект Закону України "Про державну мову", а також Концепцію державної програми забезпечення розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя, на всій території України на 2018-22 роки. Законопроект про державну мову, розроблений експертами координаційної ради, уже внесений на розгляд парламенту, він має номер 5670, він стосується тільки функціонування державної мови. Паралельно ми вважаємо, що має бути розроблений, буде

вестися робота над розробленням законопроекту, який стосуватиметься мов національних меншин.

Ще один пункт стосується сприяння експонуванню в музеях історичної та духовної спадщини національних меншин України. Міністерство культури зверталось з відповідною, направляло відповідні звернення до Державного історичного музею України, і було досягнуто домовленості з адміністрацією цього музею про організацію експозицій з питань історії національних меншин. Адміністрація музею абсолютно налаштована сприяти таким експозиціям. Просять тільки звертатися завчасно, для того щоб можна було організувати вільні площі.

Ще один пункт рекомендацій стосується сприяння розвитку внутрішньоетнічного туризму з метою поширення серед громадян України, іноземних туристів та закордонних українців знань про Україну, ознайомлення з традиційними цінностями етнічних груп у місцях їх компактного проживання на території України.

Ну, я хочу тут одразу зазначити, що питання туризму – вони не належать до компетенції Міністерства культури України, це компетенція Міністерства економіки. Але я вже вам згадував про конкурс проектів, і ось у конкурсних заявках - я був навіть минулого року в експертній комісії цього конкурсу, - я бачив, що у конкурсних заявках, от, власне, в дуже багатьох із них відзначається от цей аспект на привабливість внутрішнього туризму і от на ознайомлення з традиціями етнічних груп.

Нарешті ще один пункт рекомендацій стосувався сприянню проведенню культурно-просвітницьких заходів, спрямованих на популяризацію знань про спільні культурні цінності української нації. Хочу поінформувати, що у плані роботи Міністерства культури України на 2017 рік на виконання підпункту 5 пункту 113 Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини до 2020 року передбачено проведення

всеукраїнського фестивалю національних культур. Це якраз і є той культурно-просвітницький захід, який зазначений у рекомендаціях.

Це, власне, вся інформація, яка в мене є щодо реалізації пунктів рекомендацій парламентських слухань. Я дякую вам за увагу, і прошу вибачення за те, що сьогодні такий насичений на комітетські слухання день, у нас іще слухання у Комітеті з питань культури і духовності. І я через деяких час муситиму просто йти. Але я сьогодні не один, зі мною ще Михайло Євгенович Подюк, якого багато хто із вас знає. Це заступник директора Департаменту у справах релігії і національностей, і начальник відділу інформаційно-аналітичної роботи з питань етнополітики Міністерства культури України. Тобто на всі питання він зможе дати відповідь. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Юрій Анатолійович.

Перш ніж ви пішли, зараз я хотів би запропонувати бажаним задати запитання заступнику міністра культури з приводу тих питань, яких він торкнувся і, можливо, тих, яких він не торкнувся.

Ті, хто будуть задавати питання, прохання натискати клавішу і... біла клавіш, називати себе і дуже стисло формулювати запитання. Я бачу от ближче до мене, я вам дам. Будь ласка, ви.

ТОВТ М.М. Дякую. Я нажав. Дякую. Мене звали Михайло Товт. Я є почесним головою Демократичної спілки угорців України і один із співавторів підготовки рекомендацій...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пане Михайло, ближче до...

ТОВТ М.М. ...підготовки наших парламентських слухань. У мене дуже коротке питання до пана заступника міністра. Тоді законопроект 5670 слід

вважати законопроектом міністерства або це ініціатива певної громадськості і народних депутатів? Дякую.

РИБАЧУК Ю.А. Дякую за питання. Проект, законопроект подано групою народних депутатів. Але в розробленні тексту цього законопроекту брала участь... брали участь експерти Координаційної ради при Міністерстві культури України. І Міністерство культури України зі свого боку підтримує саме законопроект 5670. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Будь ласка, я бачу от там.

НАЙМАН О.Я. Дякую. Олександр Найман, Антифашистський комітет України. Скажіть, будь ласка, шановний Юрій Анатолійович, у вас сказано щодо демонстрації у музейних експозиціях. Чи можливо виділення у Музеї історії України одного залу для експозицій з історії культури національних менших України. Чи гідна історія і культура національних меншин України хоча б одного залу у Національному музеї історії України?

Дякую.

РИБАЧУК Ю.А. Я думаю, що національна культура гідна цілого музею, а не одного залу. Це – перше.

А по-друге, я вже інформував вас, що керівники музею, у тому числі, ті, що перебувають у підпорядкуванні Міністерства культури, вони охоче йдуть назустріч, коли йдеться про влаштування там якихось експозицій, виставок і так далі.

НАЙМАН О.Я. Але зал ні в якому разі не дозволяють.

РИБАЧУК Ю.А. Ну, в них є свої обмеження, вони самі визначають свою політику як музейної установи, вони проводять виставки і так далі. Це питання просто з ними треба узгоджувати.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прошу, Брензович.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Ви говорили про законопроект, сказали, що це підтримано Міністерством. Урядом підтримано, було рішення уряду з даного питання. Це подається урядом України чи міністерством. Яким чином ви підтримуєте цей проект? Має бути рішення уряду ..... Депутати Верховної Ради мали би знати за рахунок того, що це Гройсман підписує рішення уряду, подається, чи є якась певна група депутатів, які подають проект, ви мені сказали, що ви це підтримуєте. Міністр культури, само міністерство, коли було рішення про це? Є рішення уряду з даного приводу. Тому що для Верховної Ради України це подається групою депутатів.

РИБАЧУК Ю.А. Дякую.

Ну, Міністерство культури, оскільки це – питання мовної політики, це пряма наша сфера відповідальності, ми створили координаційну раду як майданчик.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Коли ми розглядаємо законопроекти Верховної Ради, там пишеться, що внесено Кабінетом Міністрів, внесено депутатами Верховної Ради, я не бачив в цьому законопроекті, що це внесено Кабінетом Міністрів України.

РИБАЧУК Ю.А. Я вже сказав, що це внесено групою народних депутатів України.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Адаже це не внесено урядом України?

РИБАЧУК Ю.А. Ні.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Ви себе ототожнюєте з урядом України?

РИБАЧУК Ю.А. Уряд України, Міністерство культури України створило експертний майданчик для розроблення цього законопроекту.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Ви себе ототожнюєте з урядом України?

РИБАЧУК Ю.А. Ми ототожнюємо, звичайно.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Тоді нехай подає уряд України, нехай буде рішення уряду України щодо подання цього законопроекту. І ви не можете говорити як заступник міністра про те, що ви ототожнюєте себе з урядом України, якщо це не подано урядом України.

РИБАЧУК Ю.А. Дякую вам за зауваження.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я просто хочу уточнити для чіткості розуміння, що в Україні за законом є три суб'єкти законодавчої ініціативи. Є Президент України, є уряд України і є народні депутати. От питання колеги Брензовича стосувалося, хто був суб'єктом цієї законодавчої ініціативи. Тобто відповідь, коли говорять, що експертна рада, це не відповідає закону і тому це питання було на уточнення, і позиція колеги Брензовича полягає в тому, що з таких питань бажано мати урядову ініціативу як вираження державної політики щодо позицій.

У нас є ще два бажаючих, три, але дуже коротко, оскільки ми вже на цьому трошки затримуємося.

АББАСОВ Г. Я в двух словах только скажу свои мысли.

Да, Гурбан Аббасов, Народный артист Украины, глава Азербайджанского культурного центра Муслима Магомаева. Я гражданин Украины, 40 лет я живу в Украине.

Я хотел просто задать вопрос, общий вопрос, не касается Министерства культуры. Вообще ..... мы сегодня собрались, потому что нас собрала именно проблема, которую необходимо решать.

Единственный вопрос, хотелось бы задать вопрос. Мы говорим о народах, которые живут в Украине, 124 национальности, которые в 13-м году, в 14-м году, когда началась революция, мы показали, что мы едины, мы единый народ, которые живем в Украине и любим свою святую землю. И на Майдане мы видели сколько было флагов и до сих пор, как говорится, мы гордимся этим.

Только единственный вопрос. Многонациональная Украина, сегодня в Украине в центре города Украины нету элементарного, которое необходимо, это самое главное, которое мы должны знать, нету дома национальных меньшинств. Вот вопрос: как можно о чем-то говорить, когда нету дома национальных меньшинств, а мы рассуждаем проблемы, которые говорим, что все хорошо? Мы не можем нигде собраться. У нас нету возможности, потому что столько проблем. Элементарный, как говорится, какой-то уголок снимать, как говорится, где-то проводить свои занятия, показать свою культуру. Мы ищем, мы сами еще платим деньги. Потому что я... Почему я так говорю, потому что это наша боль, каждодневная боль, потому что каждый день мы сталкиваемся с этим. Я в течение года, как говорится, добиваюсь хотя бы школы, где, как говорится, наши дети занимались, мы не можем никак заниматься.

Вот этого давайте мы говорим, потому что, ну, это общие наши проблемы. Извините, я больше не буду говорить. Мы 20 лет говорим об этом. У нас нету национального дома – центр, где Европа, который находится в Киеве, Украина. Нету.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я сприймаю це як вашу репліку до обговорення.

Будь ласка, наступний колега.

ГРИГОРІЧЕНКО П.Д. Дякую. Григоріченко Петро, Конгрес ромів України, президент Всеукраїнської спілки та заступник голови Ради національних спільнот України.

Шановний Юрію Анатолійовичу, вам відомо, що в українській державі існує стратегія підтримки ромського етносу в Україні, створена робоча група з реалізації цих положень, плану оцієї стратегії. Скажіть, будь ласка, яким чином буде реалізовуватись ця стратегія, якщо, скажімо, пункти цієї стратегії і взагалі проблематика ромського життя стосується дуже широкого кола питань? Це питання і правового захисту, це питання і соціальні, питання охорони здоров'я, освітні питання.

На жаль, в тому складі ця робоча група, яка створена, вона створювалася без значної участі громадянського сектору, ромського громадянського сектору. Виникає дуже багато проблем. Відсутні плани заходів просто по всіх областях приймаються плани в областях до 2020 року. Не існує планів по поточних річних планів. Є тенденція до того, щоб реалізація цієї стратегії, цих планів скидувалася на ромське громадське об'єднання. Ті звіти, які подаються, в них вода, яка стосується загальних питань, немає конкретики, дуже мало конкретики, а якщо вона є, то вона стосується інших, скажімо, положень, а не стратегії, ромської стратегії. Коротко. Будь ласка.

РИБАЧУК Ю.А. Я думаю, що над багатьма цими питаннями якраз і повинна працювати міжвідомча група для того, щоб все це узгоджувати, приводити до нормального вигляду, для того, щоб права, власне, і потреби ромського населення більше враховувалися.

ГРИГОРІЧЕНКО П.Д. Скажіть, будь ласка, що буде робити міністерство щодо наповнення цієї робочої групи громадськими об'єднаннями, які залишилися поза цим процесом? Тому що інформація до них не надійшла, на жаль, і ця група створена дуже келейно. Дякую.

РИБАЧУК Ю.А. Будуть створюватися підгрупи спеціальні і до їх роботи можна буде якраз і залучати більш широке коло організацій, про які ви говорите.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Останнє запитання щодо заступника міністра, потім ми далі підемо за списком.

ХОМЕНКО О. Хоменко Олена, заступник голови Спілки поляків України.

У мене питання: чому у Третю періодичну доповідь про виконання Україною Європейської хартії регіональних мов і мов меншин взагалі не увійшла Київська область? Я просто робила аналіз виконання цієї доповіді і хочу звернути увагу, що Київська область це четверта область за чисельністю проживання поляків, тут проживає майже 10 тисяч поляків, взагалі, жодного слова про поляків у цій... у цьому звіті немає по Київській області. Це питання і до Міністерства, якщо є тут, і культури і освіти, бо ні одного, ні другого питання немає. Дякую.

РИБАЧУК Ю.А. Я попрошу Михайла Євгеновича відповісти на ваше запитання.

ПОДЮК М.Є. Я би хотів трошки пояснити механізм формування цього звіту і так само, як наприклад, і по стратегії ромській і так само і хартії регіональних мов меншин міністерство в принципі є на взведенні і ми не відповідаємо за весь перелік питань, які там, скажімо, розглядаються і забезпечуються.

Тому певною мірою ми дуже сильно залежимо від тих обсягів, які нам подають органи виконавчої влади, не тільки обласні державні адміністрації нам подають інформацію, нам подають інформацію і центральні органи виконавчої влади.

Тому я думаю, ваше твердження про те, що там, взагалі, відсутня Київська область вона там трошки перебільшена, от. Але можливий такий варіант, що інформація, скажімо так, була досить у різному вигляді і це ще одне питання, скажімо так, про необхідність якоїсь додаткової координації органів влади у цій сфері.

ХОМЕНКО О. Я дякую за відповідь. Але я ще хотіла сказати, що я цю інформацію подала в Офіс Ради Європи і вона не перебільшена, там, взагалі, жодної сторінки немає про Київську область. Можна підняти звіт і подивитися. Дякую.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Я хочу наголосити на тому, що ви не сказали неправдиву інформацію і ви відповідаєте за ці питання. Уряд відповідає за запитання щодо національних меншин і це зараз належить до сфери Міністерства культури так, що ви відповідайте за всі питання, що стосуються національних меншин, так чи ні?

ПОДЮК М.Є. Я би хотів прокоментувати, пане Брензович, якщо би ми вели мову про існування, скажімо так, окремого органу як це було колись, Державний комітет у справах національностей і релігії, то можна було б, скажімо так, більш виразно ці питання зараз дискутувати про них і казати про більш повну відповідальність. Але мова йде...

БРЕНЗОВИЧ В.І. Справа у тому, що були парламентські слухання...

ПОДЮК М.Є. ... закінчу. Мова йде про те, що Міністерство культури відповідає, в основному, за сферу культури. І коли ми говоримо про необхідність освіти рідною мовою, то це вже більше питання до Міністерства освіти. Коли ми говоримо про необхідність видачі документів ромам, то це не питання до Міністерства культури, це питання більше до Міністерства внутрішніх справ.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Добре, дякую! Але справа в тім, що були парламентські слухання щодо прав національних меншин. На цих парламентських слуханнях виступав... виступали віце-прем'єр, і на цих рекомендаціях парламентських слухань було прийнято рішення про те, що потрібно створити, розширити державний орган, який би мав займатися питаннями щодо національних меншин.

Після того, як на цих парламентських слуханнях, а ці... зусиллями пана Немирі були проголосовані парламентом, після того цей центральний орган був скасований. І зараз нема такого державного органу, який би займався питаннями проблем національних меншин. І тому зараз у нас є комітетські слухання щодо цього питання. Я дуже боюсь, Григорій Михайлович, що після і цей орган у Міністерстві культури скасують. Так що треба бути обережним.

Так що у вас є відповідальність з даного питання. Може, ці стосунки, вони не досить врегульовані, але у вас є відповідальність з даного питання.

Якщо нема інших питань, тоді слово надається Бесковій Наталії Володимирівні – заступнику директора департаменту-начальник відділу змісту освіти, мовної політики та освіти національних меншин департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Як у вас на бізнес-картці цей титул поміщається?

БЕСКОВА Н.В. Немає карточки. *(Сміх)*...телефон. Так, це слушне зауваження.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, ближче до мікрофону.

БЕСКОВА Н.В. Вітаю всіх учасників, шановних учасників комітетських слухань! І спробую поінформувати вас про напрацювання міністерства в межах компетенції та згідно пунктів Рекомендацій парламентських слухань щодо забезпечення подальшого впровадження в систему освіти принципів виховання міжетнічної та міжконфесійної толерантності в Україні.

Тут зрозуміло, що міністерство працювало і продовжує здійснювати заходи з розвитку толерантності і порозуміння в Україні через зміст стандартів навчальних програм, підручників, через впровадження в навчальні заклади спеціальних курсів з міжкультурної освіти. Запровадження інноваційних практик роботи з формування соціальної компетентності дитини в дошкільних, загальноосвітніх навчальних закладах.

А також шляхом впровадження інтегрованої програми виховної спрямованості, яка називається "Культура добросусідства", здобула таку вона хорошу реакцію у тих, хто цю програму впроваджує у своїх навчальних

зкладах. І також хочу відмітити, що здійснюється ця програма за підтримки Офісу Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин.

За сприяння цієї програми видано регіональні посібники для дошкільних навчальних закладів, де все йде через розуміння того, що всі ми – діти однієї країни і всі ми рівні. Посібники називаються "Пізнаємо світ разом", всього 14 видань, я не буду їх перераховувати.

Видано також робочі зошити "Місце, де ми живемо, вчимося і працюємо". Також посібники для 2-3 класів, і для 5-6 класів "Я – ми – країна". І робота ця продовжується. Впровадження курсу здійснюється у тих регіонах, де можуть виникати питання, у Закарпатській області, Чернівецькій, Одеській.

І проводяться також семінари міжрегіональні, де навчаються вчителі до викладання цих курсів. Нещодавно проведений семінар в Харкові. В Чернівцях проведено семінар. І планується ще 20 таких семінарів. Тобто залучаються вчителі з усіх регіонів, методисти, вірніше, які навчають потім вчителів.

На допомогу педагогічних, також за минулий період на допомогу педагогічним працівникам і навчальним закладам, і дошкільними загальноосвітніми, вищим було розроблено, вірніше, було розповсюджено методичні рекомендації присвячені Дню пам'яті жертв депортації кримськотатарського народу. Надіслано матеріали фотовиставки "18 травня 1944 року – трагічна дата в історії кримськотатарського народу".

Вони були розроблені за сприяння громадської організації "Кримська родина" і надані Уповноваженим Президента України у справах кримськотатарського народу.

Матеріали цікаві, такі потужні досить і вони і зараз знаходяться на сайті Міністерства освіти і науки України. І ця сторінка є в методичних рекомендаціях щорічних до викладання навчальних дисциплін у

загальноосвітніх навчальних закладах. І також ці матеріали ми рекомендуємо використовувати на уроках історії загальноосвітніх навчальних закладах.

Впровадження в систему освіти принципів міжконфесійної толерантності сприяє діяльність громадських рад. Це Громадська рада з питань освіти національних меншин, Громадська рада з питань співпраці з церквами та релігійними організаціями. Всі громадські ради працюють при міністерстві, засідання відбуваються систематично і, ну, ряд заходів уже зроблено і заплановано.

Також з метою впровадження принципів толерантності і міжетнічної... міжконфесійної толерантності проводяться у нас всеукраїнські турніри, де юних релігієзнавців, філософів, журналістів, де також розглядаються ці питання.

Щодо сприяння розвитку мережі дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, навчання мови національних меншин, їх кадровому та навчально-методичному забезпеченню. Безумовно, що головне наше сприяння це забезпечення рівного доступу до якісної освіти всіх жителів нашої держави. І, ну, і забезпечення навчально-методичним... навчально-методичною літературою і посібниками, підручниками. І право на навчання рідними мовами у нас забезпечується через мережу навчальних закладів і також навчання мовами меншин...

Зараз у нас здійснюється шістьма мовами навчання. От. На жаль, кримськотатарську мову ми лише вивчаємо, ці заклади залишилися у Криму. Ця статистика, скільки у нас є, скільки навчальних закладів з якою мовою навчання функціонують у державі, вона є на сайті міністерства, детальна інформація. При формуванні мережі обов'язково має враховуватися думка громади, обов'язково має враховуватися ситуація із національним складом тієї чи іншої території.

Якщо вам цікаво, я просто назву цих 6 цифр, скільки загальноосвітніх навчальних закладів з якою мовою навчання функціонують в державі. 3

українською мовою навчання – 15 тисяч 20 навчальних закладів, з російською – 581 школа, з румунською мовою навчання – 75, з угорською – 71, з молдовською – 3 і з польською – 5. Крім того, що є заклади, де діти мають можливість навчатися своєю рідною мовою, є заклади, де вони мають можливість вивчати цю мову, їх значно більше...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Можете повторити ще раз цю статистику. Це маються на увазі навчальні заклади школи, так?

БЕСКОВА Н.В. Так, це загальноосвітні навчальні заклади.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Повторіть, будь ласка, ще раз, це остання статистика.

БЕСКОВА Н.В. Українською мовою: 15 тисяч 20, з російською мовою навчання – 581 школа, з румунською – 75, з угорською – 71, з молдовською – 3, з польською – 5. Це ті, де навчання ведеться рідною мовою. Крім того, є ще навчальні заклади, де вивчається мова рідна, або змішані навчальні заклади, де декілька класів навчаються українською мовою, а декілька там класів румунською чи угорською. І всього в Україні в навчальних закладах вивчається 30 мов, всього вивчається 30 мов. І цей список розширюється, зовсім недавно з'явилася датська мова, албанська, я перепрошую, і,ну, цей процес продовжується.

Я хочу сказати, що, безумовно, головне для того, щоб діти могли навчатися своєю мовою вони мають... їх мають... вони мають право...

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. ... підручниками.

БЕСКОВА Н.В. ... треба забезпечити їх можливість навчання по чому навчатися і хто має це здійснювати. Так от, у минулому році, в 2016 році у

нас поступово йде впровадження нових програм і підручників, видрук щороку якийсь паралель видруковується. У минулому році це були підручники для 8 класів. Так от мовами національних меншин у минулому 2016 році за кошти державного бюджету видано 95 назв підручників і 23 назви підручників було перекладено мовами національних меншин. Це для... тобто 95 назв це оригінальні підручники, тобто це, наприклад, підручник із угорської мови чи з угорської літератури і 23 з перекладними мовами. Хоча собівартість їх дуже висока, нас за це критикують, тому що якщо собівартість підручника з української невеликі тиражі, собівартість підручника з української мови десь 25-35 гривень, то часом ці підручники, їх собівартість досягає до тисячі гривень і більше.

Тому що, особливо, це стосується там, де маленькі групи навчаються. Я також хочу сказати, що видано підручники, нас схвалити просто за те, що ми видаємо підручники кримськотатарською мовою, постійний у нас є резерв ми чекаємо, коли повернеться Крим і діти кримськотатарські будуть забезпечені своїми підручниками.

Також видаються підручники гагаузькою мовою це вперше от в історії такі і досить якісні. Зараз у нас триває конкурс, у нас триває конкурс зараз підручників для 9 класу. Він у нас досить відкритий зараз вчителі самі на платформі відповідній можуть самі вибирати назву підручника на електронній платформі, підручники подають на конкурс і вчителі їх собі добирають.

Щодо того, що вже далі стосуючись змісту, часто критикують міністерство в тому контексті, що мало вивчається історія національних меншин в курсі історії України, то я хочу сказати, що робиться все можливе, щоб рівномірно все це було представлено в навчальних програмах.

Крім того, хочу сказати, що всі навчальні програми, які є в Міністерстві, вони постійно доопрацьовуються і написання їх також є відкритим і обговорення їх є відкритим. Наприклад, зараз іде доопрацювання

програм для 5-9 класів. Оскільки нас критикують, ми постійно вдосконалюємося і, так думаємо, модернізуємо це. І кожен, хто бачить пробіли в цьому, хто є фахівцем у написанні навчальної програми, він може долучитися до процесу перед тим, як ці програми будуть затверджені, а не після того, як програми будуть затверджені і написані підручники.

Є така платформа, вона називається EdEra і от зараз на цій платформі іде активне обговорення програм для учнів 5-9 класів, їх можна дописати, вдосконалити, змінити, модернізувати і долучитися до цього процесу наживо. Ми вас запрошуємо всіх до цього процесу. І всі абсолютно програми з мов національних меншин, і в нас є філії інститутів післядипломної освіти, там місцях компактного проживання теж була організована робота з залученням вчителів тих місцевостей, де вони проживають, для обговорення цих навчальних програм.

Тепер щодо...

_____ . Спеціальні заходи.

БЕСКОВА Н.В. Щодо розроблення спеціальних заходів, вдосконалення процесу вивчення державної мови в загальноосвітніх, для...

То хочу сказати, що просто вперше, мабуть, такий був розроблений план роботи...

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякую.

Давайте от, якщо є запитання до...

БЕСКОВА Н.В. Ні-ні, я хочу про цей план, бо нас теж за нього...

БРЕНЗОВИЧ В.І. Зараз запитають вас, так що давайте от...

БЕСКОВА Н.В. Одне речення, закінчую.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Будь ласка.

БЕСКОВА Н.В. Не буду сидати ..... далі читати, закінчу.

Просто за цей план нас теж дуже критикували, він нам дуже тяжко давався, ми запрошували, теж з усіх регіонів ми запрошували людей і вчителів, і викладачів, і представників громадських організацій, щоб розробити цей план. Це було на виконання рекомендацій парламентських же слухань. І ці додаткові заходи зараз розміщені. Вони вже були обговорені за круглими столами, доопрацьовані, і зараз теж розміщені на сайті міністерства для громадського обговорення. Теж просимо долучитися з питань вивчення української мови саме для представників національних меншин.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Добре, дякую.

Будь ласка, запитання. Коротко.

_____. Доброго дня ще раз. І у мене питання до Наталії Володимирівни таке. Є наказ Міністерства освіти номер 56 від 28.01.2015, знову про хартію, про підготовку цього періодичного звіту для хартії, де в першому пункті написано "провести узгоджені консультації з представниками національних меншин про виконання європейської хартії". Щодо польської національної меншини, то ніхто її нікуди не запрошував, це я можу відповідально сказати.

Більше того, через те, що з нами не було проведено консультації, дані в хартії, так само у звіті цьому, вказані невірно. Тільки що пані Наталія сказала, що п'ять закладів загальноосвітніх з навчанням польської мови, насправді, їх шість. В хартії вказано, наприклад, один дошкільний заклад у

Львові, насправді, їх три. І так далі. Я можу цей звіт потім пані Наталії передати.

Дякую.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Будь ласка.

ХАРЧЕНКО С. Світлана Харченко.

_____. Я хочу сказати, що при підготовці хартії ми, звичайно, консультувалися, можливо, не з вашою організацією, а ми консультувалися із Спілкою поляків України, консультувалися із організацією Спілка вчителів-полоністів України, які, до речі, і в складі – Адам Хлопик – у складі нашої громадської ради.

Щодо статистики, то ми користуємося при підготовці матеріалів і звітів державною статистикою, і офіційною державною статистикою, і відповідно до неї у нас 5 загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою. Один – Мостиська три – це Львів, і один – Городок Хмельницької області.

Є в нас ще змішані, де двома мовами навчання. Можливо, десь щось не враховано, але я ще раз кажу, що ми користуємося виключно державною статистикою. Щодо Київської області, то міністерство подає звіт свій за відповідною структурою, за мовами навчання. І від дошкілля до вищої школи. Знову ж таки користуючись державною статистикою і тими матеріалами, які нам офіційно надають органи управління освітою.

ХАРЧЕНКО С. Дякую. Але я ще хотіла сказати, що я якраз і є заступник голови Спілки поляків, саме та організація, яку ви вказуєте. А друге, це якраз дані Спілки полонійних вчителів пана Адама Хлопка. Дякую.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякую. Пробачте, але дискутувати не будемо. Будь ласка.

_____. *(Не чути)*

БЕСКОВА Н.В. Це статистика, по-перше, статистика без окупованих територій, без тимчасово окупованих територій. Це по-перше.

По-друге, кількість навчальних закладів у нас відповідає кількості бажаючих навчатися тією чи іншою мовою. У вас є факти, що якийсь дитині відмовили навчатися рідною мовою? У нас таких фактів немає. І якщо є заяви, відповідна кількість заяв, в навчальному закладі в найближчому відкривається клас з такою мовою навчання.

Тепер, що значить заборонили спектаклі проводити? Хто заборонив, яким наказом, яким документом? Кому ви підпорядковані?

_____. *(Не чути)*

БЕСКОВА Н.В. Хто заборонив? Це були з міністерства? Директор школи?

БРЕНЗОВИЧ В.І. Тогда надо написать, що директор школи запретил.

_____. Я не буду говорить ни школу, ни учителей, которые, собственно, об этом сказали. Потому что они боятся за свои места.

БЕСКОВА Н.В. Але це, можливо, бути просто неправдива інформація.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякую. Будь ласка.

КЕЛИОГЛО В.Г. Добрый день, уважаемые друзья, коллеги, представители государственных структур! Союз гагаузов Украины, Василий Келиогло, руководитель организации. Было сказано, что печатаются учебники для гагаузов. Все мы знаем, что катастрофически их не хватает. И это касается не только гагаузов, но и...

_____ . *(Не чути)*

КЕЛИОГЛО В.Г. Но... Да. Спасибо, что они появились. Но, вы знаете, вы, наверное, знаете, что учебников для всех классов нет. И есть большая проблема у гагаузов, в частности, сохранение языка своего.

Так, вот, вопрос такого рода. Хотелось бы знать все-таки, если в планах, в самых ближайших планах напечатать учебники для всех классов, где преподается и, где обучается гагаузский язык?

И второй вопрос, это касается дошкольного. По Европейской хартии планируется ли печатание материалов, учебников для воскресных школ и дошкольных учреждений?

БЕСКОВА Н.В. Згідно... Спочатку на друге. Згідно постанови Кабміну за кошти державного бюджету видаються підручники і посібники тільки для тих навчальних закладів, які є... де дітям навчатись обов'язково. Тобто інваріантної складової навчальних планів.

Все, що стосується виховної роботи, позашкільної роботи. Це може, ну, друкується приватними видавництвами.

Щодо планів на видання підручників гагаузською мовою для всіх класів, то процес йде поступово і в цьому році будуть надруковані підручники для 9-го класу. В наступному році для 10-го і з 2018 року розпочнеться друк підручників для 1-го класу. З 2018 року перші класи переходять на 12-річний термін навчання і поступово буду друкуватись підручники всіма мовами. Є...

ведеться статистика, збирається кількість потреб на ці підручники і таким чином вони видрукуються.

КЕЛИОГЛО В.Г. А, что касается университета Шевченка, где открылась специализация "гагаузский язык". Хотелось бы узнать все-таки, есть ли в планах печатать материалы для университета Шевченко.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякую.

Будь ласка, ви. А після того – ви.

КОНДУР З. Доброго дня. Зола Кондур, фонд "Чиріклі". У мене до вас таке запитання. Я вважаю, що ви знаєте, що 6 березня вийшли рекомендації ООН, Комітету СІДО до України, і там серед рекомендацій є така, щоб покращити доступ ромських дівчат, і хлопчиків в тому числі, до якісної освіти. Мене дуже хвилює питання, яким чином Міністерство освіти буде виконувати цю рекомендацію.

І друге запитання. Що Міністерство освіти планує зробити для того, щоб ромські діти не залишали школу на рівні середньої школи, тому що в нас дуже велика проблема з тим, що діти не закінчують, тобто не отримують освіти, повну середню освіту. Дякую.

БЕСКОВА Н.В. По-перше, всі громадяни України згідно Конституції мають рівний доступ до якісної освіти, і національність не визначається. Але, безумовно, розуміючи ситуацію, розроблено стратегію захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини. І зараз створено постійну робочу групу з питань освіти і культури. До неї увійшли представники різних органів влади і громадських організацій. Нашу підгрупу з питань освіти очолив заступник міністра Павло Хобзей. І розроблено план роботи спільно з представниками, створено також регіональні такі підгрупи з

представниками тих областей, де компактно проживає меншина. І сподіваємося, що проблема буде вирішуватись. Вона болюча, і вона нам болить, і ми її розуміємо.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Підніміть, підніміть, бо завершуємо. Ви, будь ласка.

ФЄТЄСКУ А.С. Фетеску Анатолій, Українська молдавська асоціація. У мене репліка спочатку буде.

Шановна Наталія Володимирівна, скажіть, будь ласка, трапляється таким чином, що як приходять новий міністр починається все знову: нові програми, нові підручники. Цим є добрі я думаю ні для бюджету, ні для тих, хто працює над підручниками і над програмами.

По-друге. Я хочу підкреслити, що з нами співпрацюють плідно у міністерства у нас немає проблем в цьому плані. Але з вашої доповіді, що у нас в Україні залишилось три школи з молдовської мови навчання з 25, які були коли Україна стала незалежною. У мене виникає питання у зв'язку з цим, якщо школа з молдовської мови навчання, але в тому році відкрився клас з української мови навчання, ця школа, що уже, яка вона? Якщо є один клас або два класи української...

_____. (Не чути)

ФЄТЄСКУ А.С. Це ми маємо в статистиці відповідну стрічку ввести, школа з молдовсько-українською або українсько-молдовською школою навчання, бо нам ..... засоби масової інформації...

БРЕНЗОВИЧ В.І. Сформулюйте своє питання, тоді давайте... Сформулювали питання, будь ласка, відповідь.

БЕСКОВА Н.В. За статистикою вона іде до змішаних, якщо в школі ведеться навчання двома мовами, якщо відкрився клас з української мови навчання. От.

_____ . Двомовна.

БЕСКОВА Н.В. Двомовна школа так звана.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякуємо.

Будь ласка, ви останній.

ГРИГОРИЧЕНКО П.Д. Дякую, Григориченко Петро, "Конгрес ромів України" . Вітаю всіх ще раз. Наталія Володимирівна, скажіть, будь ласка, я хочу вас проінформувати, що "Конгрес ромів України" ініціатор внесення мови романі до переліку мов, захищених хартію меншинних мов. І у мене такого плану питання: яким чином, і що робиться міністерством в сенсі реалізації хартії меншинних мов в Україні і, зокрема ромів? Дякую.

І друге питання, коротке питання, що робити з освітою дітей, ромських дітей в тих таборах, які стоять під великими містами, в тому числі і Київ, тому що до мене теж звертаються і є проблема з прийняттям цих дітей до шкіл і ...

БЕСКОВА Н.В. У вас є конкретні випадки неприйняття дітей...

ГРИГОРИЧЕНКО П.Д. Так-так.

БЕСКОВА Н.В. То про них треба інформувати, це по-перше. Що з ними робити? З ними треба співпрацювати. Ви прекрасно знаєте, що... *(Шум*

у залі) Ну, мої колеги бували в таборах, під прапорами, розмовляли з керівництвом таборів, переконували батьків, переконували...

Будь ласка, дайте конкретні факти неприйняття дітей до школи.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Наталія Володимирівна, ви закликали нас долучатися до всіх цих питань розробки навчальних програм. Можна долучитися до цих навчальних програм?

Наталія Володимирівна, справа в тім, що ми зараз обговорюємо, це пов'язано з тим, що подано декілька законопроектів, що стосується вивчення української мови. Це питання надзвичайно складне, адже на Україні проживають різні національні меншини, мова яких є наближена до української мови, є такі національні меншини, які... їхня мова надзвичайно далека навіть не тільки від слов'янських мов, але від індо-європейських мов, наприклад, угорська мова, носієм якої я є.

Тому замість того, щоб приймати такі рішення, які мають заборонний характер, на мою думку, потрібно було б спільно з Міністерством освіти і з міністерством культури, дійсно, зробити такі кроки, які були би направлені на покращання вивчення української мови в школах національних меншин. Ви як фахівець знаєте про те, що тут можуть бути різні підходи до цього. Так що я вам пропоную, що якщо була би така можливість, щоб, дійсно, взяти участь у розробці цих програм, які у вас існують, і розробити такі програми, які були б направлені на те, що різні національності вивчали б українську мову у школах з мовою навчання національних меншин за різними програмами, які наближені до тих можливостей, з якими можна буде досягнути результату. А результат має бути – вивчення української мови тими методами, які були би найкращими для тої національної меншини, яка вивчає. Ви на це готові, Наталія Володимирівна, на співпрацю?

БЕСКОВА Н.В. Звичайно, що готові. Я якраз закінчила тим, що розроблено проект Плану заходів, додаткових заходів з поліпшення вивчення української мови представниками національних меншин. Ви, очевидно, говорите про те, що представники кожної національної меншини мають мати свою програму навчальну з вивчення української мови. Так, у нас так і є. У нас програма з українською мови для угорців, програма з української мови для румунів і так само інтегрований курс літератури, і так само видаються підручники. Звідки ж взялося цих 95 назв при 30 предметах. Але тут далі виникає питання, що...

БРЕНЗОВИЧ В.І. Наталія Володимирівна, я батько трьох дітей, два хлопці навчаються у школі, я з ними вивчаю українську мову. І проблема в тому, що угорське населення, як і румунське населення в Буковині, вони проживають компактно. І тут проблематично те, що він має вже декламувати у 2-3 класі якісь складні вірші українською мовою і не знаю попросити стакан води. Так що це проблема дійсно, і давайте от підходити до цих питань, і я вас запрошую до співпраці, Наталія Володимирівна, щоб ми не приймали закони забороняючого характеру, що от всі мають розмовляти українською мовою, коли є бажання у всіх дітей, що навчаються у школах для національних меншин вивчати державну мову. Потрібна відповідна програма, наближена до того, кого ми навчаємо. Так що якщо, прошу вас... Обіцяйте мені, що...

БЕСКОВА Н.В. Я зрозуміла. Навчальні програми важкі, складні навчальні програми, так ви говорите...

БРЕНЗОВИЧ В.І. Пообіцяйте мені, що... От ви сказали, закликали нас, що давайте співпрацювати. Обіцяєте?

БЕСКОВА Н.В. Обіцяю.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Все. Дякую.

БЕСКОВА Н.В. І зацікавлена в цьому.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякую. Всі чули? Чули.

Все, дякую.

БЕСКОВА Н.В. І зараз якраз же ж ця робота і розпочата.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякую, дякую.

Щербаков Максим Анатолійович.

Запрошую до слова нашого гостя пана Лорана Вінче, який є головою Федеративної унії Європейських національних меншин. Сам він родом із Румунії з Трансільванії, угорець за національністю. Будь ласка.

ЛОРАН ВІНЧЕ. Дякую вас за можливість бути тут і звертатися до вас.

Я представляю федеральну унію Європейських народів, це організація, якій вже близько 60 років. У нас є 93 члени із 35 різних країн, в тому числі і з України. Нашою метою є підтримання діалогу між меншинствами та більшістю, а також двосторонні відносини між націями. Ми з великою цікавістю ставимось до того, як демократичний шлях до розвитку людських прав та прав національних меншин розвивається в Україні. Тут важлива підтримка державна для... Тобто дуже важлива законодавча база з метою підтримання інтересів національних меншин. Це діалог між меншинами, між законодавчою, між виконавчою владою, між акціонерами, організаціями. Без цього діалогу, без підтримки цього діалогу неможливо досягти результатів. Саме тому ця зустріч є надзвичайно важливою, тому що ми сидимо тут разом

з вами і у нас є спільна мета – це демократія та права людини, досягнення демократії. Проте, також надзвичайно важливо, щоб і держава робила якісь дії проти ксенофобії, проти антисемітства, щоб... важливо підтримувати діалог, як вже було сказано, також відбувається і шляхом освіти. Всі ці фактори. Вони є, якби вони ведуть досягнення спільної мети. Дуже вам дякуємо і Європа зі свого боку спостерігатиме за розвитком демократії і в Україні, вона сподівається, що ми зможемо... ви зможете зробити все необхідне, щоб відповідати нормам, які існують у Європі.

ГОЛОВУЮЧИЙ. *(Виступ іноземною мовою)*

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякуємо.

Всі знають англійську мову, те, що спочатку сказав пан Григорій Михайлович, "....." – это "дякую" по-угорські ..... сказав. Так що, давайте, рухаємося...

Дякуємо, пан Лоран Вінче.

І слово надається Щербакову Максиму Анатолійовичу – начальнику відділу Міністерства соціальної політики.

Так як час іде, давайте обмежуватися 5-7 хвилин. Добре?

ЩЕРБАКОВ М.А. Добре, дякую.

Велике значення для забезпечення соціально-економічної стабільності та міжнародного авторитету України є забезпечення необхідних умов для повернення обласнування, соціальної адаптації та інтеграції депортованих за національною ознакою кримських татар та ... а також інших осіб... інших національностей.

З метою закріплення на законодавчому рівні правових підстав для регулювання та реалізації державної політики у сфері повернення, обласнування та відновлення прав осіб, депортованих за нацознакою,

Верховною Радою ухвалено Закон "Про відновлення прав осіб депортованих", яким передбачено державні гарантії депортованим особам, щодо поселення їх в межах тих адміністративно-територіальних одиниць, де вони проживали на момент депортації.

З метою реалізації державної політики у сфері повернення, облаштування та відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою, Міністерство соціалістики постійно взаємодіє з Меджлісом кримськотатарського народу.

Так, для цільового та раціонального, та ефективного використання бюджетних коштів, передбачених Державним бюджетом України, Міністерство соціалістики спільно з Меджлісом кримськотатарського народу та обласними державними адміністраціями, зокрема Херсонською, проводить роботу з відповідних заходів з облаштування депортованих кримських татар та представників інших етнічних спільнот, які повернулись на проживання в Україну, їх адаптації і інтеграції в українське суспільство.

У зв'язку з окупацією Автономної Республіки Крим, заходи проводяться на материковій частині України, зокрема в Херсонській області та в місті Києві.

За бюджетною програмою розселення та облаштування депортованих кримських татар та осіб інших національностей, які були депортовані з території України, в 2006 році передбачались видатки у сумі понад 60 мільйонів. В 2017 році передбачено видатки у сумі понад 35 мільйонів.

На сьогодні проводиться робота щодо розподілу відповідних видатків, передбачених Державним бюджетом на 2017 рік за бюджетною програмою, також за участю Меджлісу кримськотатарського народу.

Ну, і варто зазначити, що особи, депортовані за національною ознакою, потребують підвищеної уваги, захисту з боку держави. Дякую за увагу.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякуємо.

Запитання.

УСТАЄВ Н. Доброго дня. Наріман Устаєв. Хотів запитати стосовно, у колеги з Міністерства соціальної політики, стосовно першого пункту щодо розроблення механізмів взаємодії між органами виконавчої влади та Меджлісом кримськотатарського народу, що зроблено? Це перше питання.

І друге питання стосовно того, що ви кажете... 30 мільйонів?

ЩЕРБАКОВ М.А. 35 мільйонів.

УСТАЄВ Н. 35 мільйонів, можна сказати, на що вони чи є вже, чи зрозуміло, на що саме будуть витратитися ці гроші у поточному році?

ЩЕРБАКОВ М.А. Ну, це кошти на 17-й рік ще розподіляються у зв'язку із тим, що необхідно... у 2016 році фінансувався... телеканала ТРТ, для 2017 року необхідне законодавче врегулювання цього питання. У зв'язку з чим Міністерством фінансів розроблено законопроект про внесення змін до Бюджетного кодексу. І наразі він перебуває в Кабінеті Міністрів.

Після відповідних змін можливо буде продовження фінансування цього каналу. І кошти передбачаються для фінансування у 2017 році телеканалу ТРТ, а також для проведення соціально-культурних заходів. Це наразі передбачається два культурних заходи, це 18 травня День депортації, а також відповідно до Постанови Верховної Ради про проведення у 2017 році, вибачте, ювілейних дат, передбачається проведення сторіччя з часу... Курултаю кримськотатарського народу.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякую.

_____. *(Не чути)*

ЩЕРБАКОВ М.А. Ну, перше питання воно в процесі опрацювання. Непосередственно самого такого акту ще немає.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Хорошо. Хорошо. Хорошо. Підкажіть мені ще як це відбувається. Вот, був представник Міністерства культури, він сказав про те, що є, подано групою депутатів законопроект по іншим питанням, яке підтримується Міністерством культури, хоча уряд по цьому питанню рішення не прийняв. До вас задали питання за те, що, що ви там робите по даному питанню, ви сказали, що це знаходиться в Кабміні. Немає рішення з даного приводу, так?

ЩЕРБАКОВ М.А. Ну, законопроект... Ви маєте на увазі на... по поводу фінансування?

БРЕНЗОВИЧ В.І. Ви підтримуєте... Да, да, да.

ЩЕРБАКОВ М.А. Дофінансування ми підтримали... Конечно, да.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Добре. Дякую. Пожалуйста.

ЩЕРБАКОВ М.А. Потому что мы...

БРЕНЗОВИЧ В.І. Пожалуйста. Хорошо.

ЩЕРБАКОВ М.А. Две секунды. Потому что мы являемся головными распорядниками коштів.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Хорошо. Будь ласка.

_____. *(Не чути)*

ЩЕРБАКОВ М.А. Что-то? Еще раз.

_____. *(Не чути)*

ЩЕРБАКОВ М.А. Соцзахист.

_____. А?

ЩЕРБАКОВ М.А. Соцзахисту, ви маєте на увазі?

_____. *(Не чути)*

_____. В регионы.

_____. *(Не чути)*

ЩЕРБАКОВ М.А. Ну, відношення до мовної... Мінсоцполітики в межах компетенції до мовної політики не має відношення.

_____. *(Не чути)*

ЩЕРБАКОВ М.А. Ну, это надо конкретно. Это вы, я думаю, вы можете сделать запит тогда на Минсоцполитики, описать эту ситуацию...

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякую.

Давайте, вот, все ж таки це парламентські, тобто комітетські слухання давайте такі питання, які от стосуються загалу.

Ми уже працюємо дві години. У нас є рекомендації комітетських слухань, які вам роздані. Хто бажає ще виступити після двох годин, будь ласка, пан Садаєв Салман.

САДАЄВ С. Добрий день, пане голову! Пане голову підкомітету! Пані та панове! Наша комісія, Салман Садаєв, голова Комісії з питань міжнаціональних відносин Громадської Ради при Міністерстві культури України.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ви натиснули, будь ласка, кнопку.

САДАЄВ С. Так натиснув.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ближче до мікрофону тоді.

САДАЄВ С. Добре-добре, пан Немиря.

Наша комісія займала активну позицію при розробці як рекомендації до парламентських слухань так і національної стратегії у сфері прав людини, тому що кається стану реалізації національної стратегії об этом доложить голова нашого підкомітету нашої комісії пані Наталія Мекахаль.

Я ж у якості керівника Всеукраїнської громадської організації "Діаспори чеченського народу" та на той час член комісії з міжнаціональних відносин Громадської Ради при Міністерстві культури України довелося взяти участь і виступити у парламентських слуханнях на тему: "Роль, значення та вплив громадянського суспільства на формування етнонаціональної політики, єдності і єдності в Україні".

Соответственно були передані рекомендації нашій комісії щодо тематики парламентських слухань. Здійснюючи певний ретроспективний аналіз: розмірковуючи про нинішню ситуацію в країні, роблячи деякі висновки щодо етнопонаціональної проблематики я змушений констатувати той факт, що й досі в Україні не зроблено та не ухвалено концепцію державної етнополітики і невідомо чи буде це здійснено взагалі.

Також і досі не прийнято новий Закон про національні меншини, а те, що робиться, носить формальний характер, підхід до розроблення цих законопроектів.

Напрацьовані свого часу рекомендації, фактично, не виконані до сьогодні, за деякими винятками, хоча треба відзначити, що на останніх зустрічах керівництва громадської ради з заступниками міністра культури України, на мій погляд, було досягнуто взаєморозуміння щодо системного підходу до вирішення цих питань.

Я хотів би наголосити на важливості для держави розробити повноцінний... для держави розробки повноцінної та дієвої концепції державної етнопонаціональної політики та чіткого плану її реалізації. Концепція – це своєрідний дороговказ, встановлений на основі досягнутого консенсусу, зокрема, за активної участі представників національних меншин, це визначення загального напрямку, свідомого докладання зусиль з боку держави та досягнення певного результату для унеможливлення спекуляції ворожих до України сил та різних популістів на проблематиці міжнаціональних взаємин.

Визначаючи за спільну для всіх у якості цінності вищого гатунку українську державність, соборність та суверенітет і територіальну цілісність України, концепція мала б вказати шлях до гармонізації міжнаціональних стосунків як у межах усєї держави, так і в окремих регіонах. Вона не повинна спрямовуватися на уніфікацію етнічного складу населення України,

а повинна сприяти досягненню єдності громадян за умови збереження розмаїття та культурних особливостей.

Окрім того, дуже важливим завданням у світлі вищезазначеного є чітке визначення на законодавчому рівні термінів, якими також можуть спекулювати ті чи інші сили. Йдеться про такі терміни, як "титульна нація", "корінний народ", "національна меншина", "діаспора", "мігранти", "мова національних меншин" та інші.

У світі існує низка прецедентів, коли довільне тлумачення цих та деяких інших суміжних термінів призводило до сумних, а іноді до трагічних наслідків. Навіть на побутовому рівні часто можна спостерігати відчутне загострення суперечок, коли згадуються такі поняття як "титульная нация" чи "національна меншина".

Оскільки чинне законодавство не містить визначення цих важливих понять, є простір для викривлення та неправильного його тлумачення. Виникають ситуації, коли за цілком нормальним і прийнятним у демократичному світі поняттям "титульной нації" розуміють її мало як не встановлення етнічних чисток.

У свою чергу, це посилює напруженість у відносинах між українцями за національністю та представниками інших національностей. Визначення на законодавчому рівні, а саме у новій концепції етнополітики цих та інших понять, має сприяти залагодженню низки непорозумінь та потенційно сприяти уникненню певних конфліктних ситуацій.

На завершення хотів би зазначити, що не зникла нагальність проблеми щодо остаточного визначення з тим, який же саме виконавчий орган і яким саме конкретним чином буде впроваджувати у життя державну етнонаціональну політику та вирішувати проблеми міжнаціональних та міжрелігійних відносин. Питання розпорошеності та розмитості компетенцій не зникло, тому потребує окремого вивчення та ухвалення остаточного рішення.

На всіх зустрічах, на всіх круглих столах нас завжди закликають бути, об'єднатись і щось зробити для України в цих питаннях. У мене є конкретне пропозиція, пане Немиря. Давайте зробимо дієву робочу групу з представників законодавчої влади, виконавчої влади та громадського суспільства. Робочу групу, котра зробить три речі. Котра займеться створенням окремого виконавчого органу, котрий буде займатись проблемами національних меншин, розробкою національної етнополітики та законопроектами про національні меншини та корінних народів. Тому що те, що сьогодні ми маємо, ми поклали відповідальність на Міністерство культури по розробці цих законопроектів, але не дали їм інструменту для розробки, не дали їм ресурсу. Тому діло за 25 років нікуди не здвинулось і стоїть на місці.

Ви ж розумієте, ми із года в год ті ж самі проблеми озвучуємо. Те, що я говорив сьогодні, я говорив 2 года назад на парламентських слуханнях і говорив ще раніше, і мої колеги ще раніше говорили про це.

Дякую за увагу.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякую.

Будь ласка, Григорій Михайлович.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую за пропозицію і за змістовний виступ.

Хотів би зазначити, що ті речі, про які ви згадали наприкінці щодо робочої групи. Безумовно можна робочу групу створити, можна багато робочих груп створити, але іноді робочі групи створюються для того, щоб нічого не робити.

Я хочу зазначити, що по суті ваших зауважень, перше, інституційне забезпечення. Говорив же колега Брензович, що в наших перших ще парламентських слуханнях в цьому складі парламенту ми рекомендували Кабінету Міністрів посилити інституційне забезпечення, або у вигляді

департаменту, міністерства або принаймні не скасовувати уповноваженого. Натомість, як було справедливо зазначено, після того як парламент проголосував, зробили з точністю до навпаки, скасували навіть уповноваженого з питань етнонаціональної політики.

Друге. Щодо закону і законодавчого забезпечення, безумовно, тут є кілька таких ініціатив. Але в даному випадку, оскільки це питання державної політики, це має базуватися на стратегії. У нас є стратегія щодо прав людини і де є відповідні розділи.

Що бракує зараз? Ініціативи уряду для того, щоб подати такий закон, який би відповідав сучасним стандартам, міжнародним зобов'язанням України в рамках Ради Європи, інших міжнародних організацій, в тому числі Угоді про асоціацію з Європейським Союзом і враховано кращі практики інших країн. Оскільки це за визначенням документ стратегічний, який має спиратися на ґрунтовну роботу. Я маю великий сумнів, що окремих депутат або кілька депутатів зможуть це зробити. Безумовно, їм ніхто це не може заборонити, але у даному випадку в цьому був весь заклик наш як комітету і парламенту у такому вигляді схвалення парламентських слухань, щоб це було зроблено. Є відповідні органи для цього. І Рада національної безпеки і оборони, яка б могла обговорити, це консультативний орган, можуть дати доручення відповідне. Є Інститут стратегічних досліджень, представники якого тут... Є представники національних меншин і організацій, які представлені зокрема тут. І у даному випадку, безумовно, комітет може це ініціювати, але я проти того, щоб імітувати роботу і чергове створення ще однієї робочої групи замість того, щоб ті, від кого це залежить, робили. Ми, до речі, в рамках наших рекомендацій комітетських ми повторимо і, можливо, посилимо те, про що ви говорили. Але час вимагати від того, щоб це робилося, а не знову говорили, що це там у процесі виконання, і там щось Мінфін не дав, а там щось ми не так зрозуміли.

Але я повністю підтримую ваше звернення щодо того, щоб називати речі своїми іменами, щоб борги повертати, щоб інституційне забезпечення було відповідним, і щоб ми знову і знову кожного разу не говорили на бідне Міністерство культури, яке за визначенням не може зробити, з огляду на його місце в системі органів виконавчої влади і як вони працюють за Законом про Кабінет Міністрів, за визначенням не можуть відіграти роль цю координаційну, яку покликаний був би відігравати такий орган у випадку його не лише існування, але і належного забезпечення. От і Міністерство культури з цим погоджується.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякую за вашу слова, Григорій Михайлович. Я поставив би питання в іншому ракурсі. Ми говоримо про те, що треба брати на себе уряду відповідальність про певні речі і ховатися за спиною якоїсь групи депутатів або патріотів, або суспільства не можна. У нас є, існує Конституція України, там, де є основоположні принципи нашої державності. І законопроекти чи певні думки депутатів вони не мають права бути поза системою, конституційністю наших міжнародних зобов'язань.

Комітет з прав людини і національних меншин – це є платформа, де ці питання можуть обговорюватися із громадськістю. Це надзвичайно важливо. Є таке німецьке слово "zusammen....." обговорення питання з тими людьми, яких закони, рішення влади стосуються. Це ми сьогодні і робили, як ви зробили на парламентських слуханнях, зараз на комітетських слуханнях. І ми далі будемо на себе брати відповідальність за ті питання, які стосуються нашого комітету.

Тут ви побачили на початку прелюдію щодо питання подвійного громадянства. Сьогодні ми це не обговорювали. Ми сьогодні обговорювали ті проекти рішень, які стосуються прав національних меншин. Хоча хтось думає, що якщо назве законопроект не про мови національних меншин, а про державну мову, тоді це не стосується нашого комітету, не стосується

Комітету культури. Але там є такі положення, які стосуються і представників національних меншин. І в тому був сенс сьогоднішніх слухань. що ці питання, які стосуються і сфери культури, мовної політики, сфери освіти, ми з вами могли це обговорити.

Є ці рекомендації, ми будемо далі цими питаннями займатися. Якщо хтось ще дуже бажає виступити, тоді прошу. Раз, два, три. Дякую. Чотири. Мінкульт. Будь ласка, Міністерство культури.

_____. *(Представник Міністерства культури)* Я постараюсь коротко. Я хотів би поінформувати. Тут, напевно, складається враження, що Міністерство культури нічого не зробило. Хотів би поінформувати, що...

БРЕНЗОВИЧ В.І. Не здається. Ми ж сказали, що не здається...

_____. *(Представник Міністерства культури)* Я тоді коротко поінформую, що зроблено. І це, можливо, вплине на ваші рекомендації, які би я хотів трішки пом'якшити.

Структура змінена, Міністерство культури, ви правильно зазначили, що ми обмежені, ми не можемо за Кабінет Міністрів вирішувати питання окремих органів, але своїми силами проведено реорганізацію: в департаменті з одного відділу створено три, які займаються питаннями нацменшин. Це сталося восени. З цього часу протягом цих кількох місяців було створено площадку для того, щоб... спочатку круглий стіл, потім можливості...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дивіться, я з усією повагою, не тому, що я от... не подобається, що мені... Просто у нас мало часу і... А все ж таки по суті.

Ми просто говоримо, що один департамент, два... три відділи, один відділи, чотири відділи...

_____. *(Представник Міністерства культури)* Я про результати.

ГОЛОВУЮЧИЙ. ... три департаменти. Ми ж говоримо по суті!

_____. *(Представник Міністерства культури)* Григорій Михайлович, про результати.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ну, не можна ж підмінювати кількістю якихось цих "ячейок".

_____. *(Представник Міністерства культури)* Тоді дозвольте перейти прямо до результатів.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Не варто цього, не треба нас...

_____. *(Представник Міністерства культури)* Я перейду прямо до результатів.

Ми запровадили діяльність на базі...

БРЕНЗОВИЧ В.І. Маємо діяти згідно чинного законодавства.

_____. *(Представник Міністерства культури)* Так. На базі державного підприємства "Український дім"...

БРЕНЗОВИЧ В.І. Що говорить чинне законодавство про ведення по справах національних меншин? Чинний закон.

_____. *(Представник Міністерства культури)* Я хотів би висловитись.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Що говорить чинний закон?

_____. *(Представник Міністерства культури)* Можна я висловлюсь?

БРЕНЗОВИЧ В.І. Можна.

_____. *(Представник Міністерства культури)* Протягом цих кількох місяців створена можливість для напрацювання Закону про корінні народи, про кримськотатарський народ. Двоє членів з вашого комітету брали участь у роботі цього... цієї робочої групи. Зараз, фактично, цей закон готовий.

Створено експертну раду. Крім того, завдання щодо затвердження концепції етнонаціональної політики і Закон про нацменшини стоїть в цьому плані, який ви дивитесь, на 2017 рік. Тому не можна... некоректно, не зовсім коректно говорити, що вони не виконані – в нас ще є час. Саме для цього ми зараз, щоб прийняти дуже зважену концепцію етнонаціональної політики, залучаємо міжнародні структури для обговорення термінологічної бази, і в нас уже є план з ОБСЄ і так далі, робота здійснюється.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я дякую, що ви пропонуєте практично.

От є проект рекомендацій. Я прошу додати, ви сказали там "пом'якшити-посилити", дайте свої пропозиції до проекту рекомендацій, щоб секретаріат комітету міг це врахувати.

Я вибачаюсь, вимушений вас...

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякую.

Будь ласка.

БАБІН Б. Борис Бабін, професор. У мене якраз коментар щодо цієї ситуації, я міг тут виступити за регламентом. Але я зараз дуже стисло. Саме щодо законопроекту про корінні народи.

Ситуація наступна. Міністерство культури до кінця 2016 року, відповідно до плану імплементації стратегії прав людини, мало подати відповідний законопроект. Восени минулого року декілька громадських організацій звернулись до Міністерства культури і запропонували той проект, який базується на нормах Декларації прав людини ООН 2007 року і запропонували обговорити цей проект, який вже до того отримав схвальну оцінку з боку міжнародних інституцій профільних. А саме: Постійного форуму ООН з питань корінних народів і Експертного механізму ООН з питань корінних народів.

Але замість обговорення цього проекту, на жаль, Міністерство культури провело дійсно певні заходи, на які ініціатори не були запрошені. Після цього цей проект отримав відповідні експертні висновки, які не дають їх ініціаторам. І ми не бачимо на сьогодні готового законопроекту, про який щойно йшлося.

Його немає в Міністерстві культури! Немає там законопроекту про корінні народи ніякого в остаточному вигляді. Я хочу, щоб це було зафіксовано в стенограмі. І строки вже порушені на 3 місяці. Бо вони мали це подати до 1 січня. Я думаю, що про це буде доповідано в цьому році і на Постійному форумі ООН з питань корінних народів, і на Експертному механізмі ООН з питань корінних народів, - про невиконання Україною відповідних зобов'язань в умовах окупації, ворожої агресії, яка становить пряму загрозу для самого буття корінних народів України. Дякую.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякую.

Михайло Миколайович, будь ласка.

(?) ТОВТ М.М. Я просто хотів по суті сказати про самі, про самі рекомендації. Бо що ми говоримо, ми зовсім не говоримо про самі рекомендації. Шановні народні депутати! Шановний Григорію Михайловичу, шановні всі присутні! Я прошу, значить, ви і мали можливість ознайомитись з цим текстом.

Ми спробували як автори зробити певний синтез тих всіх проблем, які є і вийти на певні рекомендації. Можливо, вони неповні, можливо, інші. Якщо є рекомендації, я пропоную прийняти їх за основу шановним членам комітету.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дивіться, процедурно ми будемо так робити. Оскільки має бути кворум для прийняття цього, ми це на наступному засіданні. Але залишається час і ваші пропозиції?

ТОВТ М.М. Щоб прийняти за основу, так. Тому що, на мій погляд, ми кожний має свій погляд і кожний вважає, що він правильний, так? Ми вважаємо, що ми правильно акцентуємо саме на трьох аспектах.

Перший аспект. Це недостатній контроль. Де є вина самого комітету. Тобто "камінь і у ваш город", так?

З іншого боку, є, на наш погляд, відсторонення уряду просто від цієї теми. І це треба зафіксувати, що уряд цим питанням фактично не займається і відпустив його на самотік. І тому ми маємо, до речі, і всі аномалії на цій всій законодавчій ниві. Це другий такий аспект. Так.

А третій. Це все ж таки шукати ефективні шляхи, вот, інституційного забезпечення цієї теми на офіційному рівні і контакти з цим офіційним інституційним механізмом громадськ..... і структури. Тобто це все існує.

Це ж ми повинні саме в такому ракурсі, мені здається, викласти для того, щоб спробувати дійсно це питання зрушити. Тоді, мені здається, ми зможемо мати певний ефект від сьогоднішнього розгляду. Дякую за увагу.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Равшан, будь ласка.

ТАГІЄВ Р. Равшан Тагиров, председатель Ассамблеи национальностей Украины. Я хотел бы, много времени не буду занимать, акцентировать внимание на то, что на протяжении многих лет мы поднимаем одни и те же вопросы, нет четкой программы именно для того, чтобы был принят Закон о национальностях, нет четкой поддержки, чтобы на уровне городов и областных центров предоставлялись для представителей национальностей Дома национальностей. Но мы понимаем сложность сегодняшней ситуации Украины, когда есть агрессия, есть аннексия наших территорий, оккупирован Донбасс, Крым. Мы открыто можем заявлять, что агрессором является Россия, но не имеет никакого отношения к тем попыткам некоторых политических сил в продвижения законопроектов, где будут немножко ограничиваться и языковые вопросы. Лично мы будем выступать против этого. Мы считаем, что это не вписывается в рамки именно здравого смысла, когда мы, с одной стороны, буквально вчера анонсируем Закон о деоккупации и возвращении интеграции Крыма в состав Украины. Ну, ж понимаем, что, если мы будем ограничивать языки, в том числе русский и другие языки, никакой крымчанин, никакой донбассец не захочет вернуться в Украину. Мы должны открыто говорить это друг другу. Мы не должны бояться этого. Мы считаем, Украина, она является очень такой интересной многонациональной страной. Тут у нас преимущества даже намного больше чем во многих европейских странах и по образованию, и по языковому вопросу.

Вот, в прошлом году мы были на заседании FUEN так я интересовался в Силезии, так нет нормальных, даже мало очень немецких школ хотя там это бывшие немецкие территории. Сегодня венгры, румыны, болгары и в том числе гагаузы, русские и другие национальности получают образование полностью 11 классов среднее образование, это наше преимущество. Мы были в прошлом году в Закарпатье и мы совместно с немецким фондом Эберта проводили семинары и там нам сказали, что даже для переселенцев с Донбасса для трех детей создали класс, чтобы для образования.

Мы не должны терять эти наши ценности, эти наши возможности, это бренд Украины, толерантной многонациональной страны, но я открыто говорю, господин Немыря, что есть попытки определенных депутатов тайно вот, без участия нацпредставителей, как минимум руководителей поликультурных организаций, в том числе напротив меня сидят вот из Департамента Минобразования, я задал вопрос минут 10 назад, они сказали: "Нас тоже не привлекали к этому подготовке законопроекта". И я вас очень прошу, возьми это на заметку, это большой минус украинскому парламентаризму, мы не должны показывать, что у нас есть такие пробоины. Украина является действительно той страной, которая заслуживает быть в демократическом пространстве, в европейском пространстве, мы к этому идем.

Но еще раз подчеркиваю. Вопрос языка, который пытаются некоторые депутаты сузить, он будет отторгнут нами представителями этнических групп и поликультурных организаций, и это не имеет никакого отношения именно к украинскому политикуму основному, который хочет демократических изменений в нашей стране. Но я вас еще раз очень попросил бы акцентировать внимание, от лично взять это дело под контроль.

Спасибо.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякую, пане Ровшан, за ваші слова. Дійсно ви виразили думку всіх нас, які тут зараз присутні на цих слуханнях.

Я дякую пану голові нашого комітету Немирі Григорію Михайловичу за те, що, і іншим нашим колегам, які дійсно вважають важливим, щоб послухати тих людей, яких певні законопроекти стосуються безпосередньо.

Я дякую представникам різних міністерств, які прийшли і свою думку до нас довели.

До 30 березня можна подавати свої щодо рекомендацій свої оправки і це буде прийнято.

І я хочу вам сказати, що завдячуючи тому, що наш комітет намагається тримати руку на пульсі цих, які існують зміни. Ми, я думаю, що можна і від вашого імені сказати, пане Голово, про те, що не дозволимо десь втихаря десь змінами закону чи змінами навчальних планів, чи змінами до Закону щодо освіти чи до мови порушити конституційні права, основи нашого життя як громадян України різних національностей. Дякую.

Невиголошений виступ народного депутата України, Голови підкомітету з питань громадянства, міграційної політики та етнічних груп України Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин Фельдмана О.Б.

Шановні учасники комітетських слухань!

Як ініціатор проведення парламентських слухань, що відбулися 11 березня 2015 року, вважаю сьогоднішню зустріч важливим кроком на шляху

реалізації прийнятих за їх підсумками рішень. Адже це - представницьке зібрання депутатів профільного Комітету парламенту, керівників державних органів виконавчої влади, відомих вітчизняних експертів і представників інститутів громадянського суспільства. Тобто, і за рівнем компетенції, і за обсягом повноважень - ми цілком спроможні спільними зусиллями реалістично оцінити нинішню ситуацію і розробити план подальших дій.

Аналіз документів, стан виконання яких ми оцінюємо, свідчить, що головним очікуваним результатом від їх реалізації є консолідація українського поліетнічного суспільства довкола усвідомлення цінності прав і свобод людини, незалежно від її етнічного походження і віросповідання.

І це, на мою думку, єдиний можливий спосіб сформуванню надійне підґрунтя етнонаціональної єдності українського суспільства і забезпечити його від поширення ксенофобії, сепаратизму та екстремізму.

Тому вважаю за необхідне саме з таких позицій оцінювати як реалізацію зазначених у порядку денному правових документів, так і нові законодавчі ініціативи щодо забезпечення та захисту прав корінних народів і національних меншин.

Оскільки вітчизняному законодавству вочевидь притаманна надмірна декларативність, кожна нова законодавча ініціатива є особливо цінною лише тоді, коли вона додає національним меншинам механізми реалізації їх прав, а також сприяє формуванню національної ідентичності усіх громадян України.

Відзначу, що за два роки, що минули, на превеликий жаль, не втратила актуальності тема політичної консолідації еліт навколо спільної мети – етнокультурної консолідації українського суспільства.

Досить красномовним свідченням цього, на мій погляд, є законопроект «Про національні меншини в Україні» (нова редакція), реєстраційний номер 1111 від 28.11.2014 року, внесений на розгляд Верховної Ради України, народними депутатами Левченком Ю.В., Осуховським О.І. та іншими.

Відверто скажу - я просто вражений наполегливістю, та навіть більше – якоюсь одержимістю «ВО Свободи» законодавчо «закріпити» перешкоди на шляху реалізації Національної стратегії у сфері прав людини щодо забезпечення та захисту прав корінних народів і національних меншин України. Зокрема, що стосується запобігання та протидії дискримінації.

Адже перед нами перереєстрований без жодних змін законопроект, що вносився у минулому скликанні членами тодішньої парламентської фракції «Свобода» Кошулинським Р.В., Фаріон І.Д., Бенюком Б.М., Леоновим Е.В.

Відзначу найбільш кричущі, на мій погляд, положення зазначеного законопроекту.

По-перше, вже у преамбулі вочевидь має місце протиставлення етнічних українців і громадян України іншого етнічного походження. Цитую: «... виходячи із життєвих інтересів української нації та національних меншин, що проживають на території України». Тобто всупереч Конституції стверджується, що в Україні є українська нація, яка складається із етнічних українців, і поряд з нею на цій території проживають ще й інші люди, а саме – національні меншини.

Кидається також у вічі надмірна увага авторів щодо національності кандидата в депутати, яку вони демонструють у змінах до Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів». Виникає логічне, але риторичне питання, чому найпослідовніші критики всього «совєтського» намагаються повернути в наше життя так звану 5-ту графу, про яку українці вже встигли забути?

По-друге. Неприйнятним, на мою думку, є запропонований авторами законопроекту історичний критерій за яким визначається поняття національних меншин у статті 3 законопроекту: «Національною меншиною вважають громадян України – представників народу чи національної групи, що проживає на території України щонайменше з 22 січня 1918 року – часу

проголошення Української Народної Республіки незалежною державою». У розвиток цього у статті 33 надається «вичерпний» перелік національних меншин України – 18 етнічних груп українського суспільства. Як відомо, згідно всеукраїнського перепису населення 2001 року, таких груп існує – 130. Тож виникає питання щодо підстав для позбавлення авторами законопроекту прав тих громадян України, які є представниками ще понад 100 етнічних груп?

Для наочності хочу порівняти пропозиції авторів нової редакції закону про національні меншини з визначенням національних меншин у чинному законі: «До національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою».

Отже, ми маємо бути свідомі того, що належне законодавче забезпечення етнонаціональної політики єдності в Україні можливе лише за умови системної співпраці парламентарів і громадських інститутів.

І наші комітетські слухання, які поступово перетворюються на сталу добру традицію я вважаю ефективною й перспективною формою такої співпраці.

Дякую за увагу та запрошую до плідного діалогу!

Невиголошений виступ першого заступника Голови правління ГО «Інститут міжнародних досліджень та співробітництва», Голови Робочої групи з питань захисту прав національних меншин та взаємодії з органами влади Комісії з питань міжнаціональних відносин та

культурного розмаїття при Міністерстві культури України Мекахаль Наталії

Огляд поточної ситуації та основні проблемні питання щодо реалізації розділу «Забезпечення прав корінних народів і національних меншин» Національної Стратегії у сфері прав людини

Серед основних завдань Робочої групи з питань захисту прав національних меншин та взаємодії з органами влади Комісії з питань міжнаціональних відносин та культурного розмаїття при Міністерстві культури України є сприяння створенню можливостей для реалізації права на участь, аналіз законодавства, моніторинг виконання викладеного у Національній стратегії в області прав людини і Плану дій щодо її реалізації. На основі укладеного Меморандуму про співпрацю між Уповноваженим ВРУ з прав людини і представниками громадянського суспільства проводиться моніторингова робота і підготовка щоквартальних оглядів відповідності дій уряду взятим на себе зобов'язань.

Національна стратегія у сфері прав людини визнає за необхідне створення ефективного механізму забезпечення та захисту прав корінних народів і національних меншин та необхідність розробки законодавства з питань захисту прав національних меншин потребує удосконалення та приведення у відповідність із міжнародними стандартами, а також, що існує необхідність у законодавчому врегулюванні статусу корінних народів.

Одним з результатів реалізації Національної стратегії повинно стати створення ефективних механізмів для забезпечення реалізації представниками корінних народів і національних меншин права на участь у процесі прийняття органами державної влади, органами місцевого

самоврядування рішень з питань, що стосуються прав корінних народів і національних меншин.

В цілому до реалізації зазначеного у частині пунктів 112-116 Плану дій у Плані заходів з реалізації Національної Стратегії у сфері прав людини

- необхідність усунення порушення строків виконання заходів;
- з ліквідацією посади уповноваженого з етнонаціональної політики зник зв'язок з урядом, наразі ми можемо констатувати відсутність реальних важелів впливу на Уряд;
- відсутність дієвих механізмів спільного напрацювання рішень в етнонаціональній сфері між державою та інститутами громадянського суспільства;
- відсутність постійної комунікації та взаємодії з обласними адміністраціями та відсутність інформації про наявність внутрішніх Планів заходів з призначеними відповідальними особами на виконання розділу «Забезпечення прав корінних народів і національних меншин» Плану заходів з реалізації Національної Стратегії у сфері прав людини, включаючи звіти про вже проведену діяльність;
- відсутність спільного бачення та узгодженої позиції, брак конструктивного діалогу;
- відсутність співпраці з міжнародними організаціями та оцінки розділу «Забезпечення прав корінних народів і національних меншин»;
- недостатньо широке залучення етно-національних спільнот до процесу моніторингу Плану заходів з реалізації Національної Стратегії у сфері прав людини;
- недостатня інформованість представників етно-національних товариств про План заходів з реалізації Національної Стратегії у сфері прав людини;

За результатами моніторингу виконання Національної стратегії в області прав людини і Плану дій щодо її реалізації можна констатувати їх низький рівень реалізації.

Так з 28 підпунктів вказаної частини Плану дій:

- виконано повністю тільки 3: щодо проведення Комітетських слухань про стан реалізації Стратегії захисту та інтеграції ромської національної меншини (підпункт 1 пункту 113 Плану дій); утворення Міжвідомчої робочої групи з питань виконання Плану дій щодо реалізації Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року (підпункт 1 пункту 116 Плану дій); включення представника національних спільнот до Наглядової ради ПАТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України» (підпункт 7 пункту 115).

- виконано частково, або знаходиться у стадії виконання 6, зокрема:

- розроблений Кабінетом Міністрів України та поданий на розгляд Верховної Ради України законопроект «Про освіту» (підпункт 4 пункту 112), але без врахування потреби окремих національних спільнот (зокрема румунської, молдавської, угорської, болгарської) на освіту рідною мовою; залучення загальнонаціональних та регіональних теле- і радіокомпаній до популяризації культурних надбань національних меншин (підпункт 6 пункту 115);

- розроблений Кабінетом Міністрів України та поданий на розгляд Верховної Ради Проект Закону про статус кримськотатарського народу в Україні (6315 від 07.04.2017, (підпункт 10 пункту 112 Плану дій));

- проводиться реалізація національного пілотного Проекту з розвитку багатомовної освіти (2016- 2021рр.) за темою «Формування багатомовності дітей та учнів: прогресивні європейські ідеї в українському контексті» на базі дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів

Закарпатської, Одеської та Чернівецької областей, Проект організовано Міністерством освіти і науки України за партнерської допомоги неурядової організації PATRIR (Тренінговий та дослідницький інститут з питань миротворчості Румунії) та за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Фінляндії. (підпункт 5 пункту 112 Плану дій затвердження Стратегії мультилінгвальної освіти);

- ініційовано обговорення проведення Всеукраїнського фестивалю національних культур в рамках роботи Комісії з міжнаціональних відносин та культурного розмаїття Громадської ради при Міністерстві культури України (підпункт 3 пункту 113 Плану дій);

- планується перегляд Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року (підпункт 2 пункту 116 Плану дій) в рамках роботи Міжвідомчої робочої групи з питань виконання плану заходів щодо реалізації Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року.

- Проводиться робота з формування Експертної ради при Міністерстві культури з метою опрацювання питань, зазначених у підпункті 2 та 3 пункту 112);

- не виконаними та або простроченими за своїм терміном виконання залишаються 17, зокрема: щодо визначення центрального органу виконавчої влади у сфері етнополітики (підпункт 1 пункту 112), розроблення законопроекту про Концепцію етнонаціональної політики України (підпункт 2 пункту 112);

- щодо можливості диференціації вимог зовнішнього незалежного оцінювання з української мови та літератури для випускників загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням мовами національних меншин (підпункт 7 пункту 112); проведення аналізу можливості запровадження в загальноосвітніх навчальних закладах з навчанням мовами

національних меншин курсу з історії національної меншини та подання відповідних пропозицій до Кабінету міністрів України (підпункт 8 пункту 112);

- щодо проведення аналізу реалізації права національних меншин на участь в публічному та соціально-політичному житті (підпункт 2 пункту 114); щодо експонування у музеях історичної та духовної спадщини національних меншин та корінних народів (підпункт 3 пункту 115); замість збільшення обсягів виробництва і розповсюдження телерадіопрограм мовами національних меншин (підпункт 4 пункту 115) здійснюється квотне обмеження трансляції цими мовами.

Простежується ігнорування виконання структурами центральної та місцевих органів виконавчої влади заходів передбачених пунктом 116 Плану дій щодо забезпечення захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини. Відмічається відсутність прогресу у виконання Плану заходів з реалізації Національної Стратегії на місцях, на більшій зацікавленості з боку ЦОВВ у виконання зазначеного у Плані заходів з реалізації Національної Стратегії, ніж у реалізації зазначеного у Стратегії захисту та інтеграції ромів, відмічається більш формальний підхід чиновників до виконання заходів.

п.112. Створення ефективного механізму забезпечення та захисту прав корінних народів і національних меншин.

Створення ефективного механізму забезпечення та захисту прав корінних народів і національних меншин в першу чергу розуміється як система інституційного забезпечення та захисту прав корінних народів та національних меншин на національному та регіональному рівнях.

Інституціоналізація постійного діалогу між державними органами і представниками етно-національних спільнот, а також створення відповідних консультативних органів є певним механізмом розподілу повноважень і

спільного ухвалення рішень та важливими інституційними каналами, які надають представникам етно-національних спільнот можливість бути почутими та мати вплив на процеси прийняття рішень, що впливають на їхнє життя на національному чи місцевому рівнях, а також стати системою раннього попередження у випадку конфліктів.

Питання відновлення діяльності центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері етнологічних відносин постійно вноситься до порядку денного обговорень, які постійно ініціюють представники етно-національних спільнот.

Необхідність виведення питання етно-національної політики з функціональних повноважень Міністерства культури України полягає в тому, що питання етно-національних спільнот не обмежуються лише культурними аспектами.

Приймаючи до уваги міжнародні зобов'язання України у сфері Рамкової конвенції про захист національних меншин і Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, такий орган є необхідною інстанцією, бо до його компетенції повинен входити цілий комплекс взаємопов'язаних завдань, які повинні вирішуватись з одного центру.

Серед таких завдань є просування законодавчих актів, регулярні контакти з громадськими організаціями представників етнологічних спільнот, розподіл бюджетних коштів на особливі потреби етнологічних спільнот, запровадження нових ініціатив у сфері етнологічної політики, оперативне реагування на сучасні виклики, запровадження прямої форми діалогу з представниками етнологічних спільнот, включаючи підтримку контактів з представниками меншин на регіональному рівні, налагодження та підтримка відносин з материнськими країнами на державному рівні, здійснення контактів з меншинами на високому рівні: проведення консультації на високому рівні з головами організацій меншин та

забезпечення регулярних контактів з парламентом країни з питань, що стосуються національних меншин.

Міністерство повинно відповідати за надання публічної інформації стосовно національних меншин та виконання міжнародних зобов'язань щодо національних меншин, забезпечення безперервного процесу звітності до міжнародних організацій та підготовку візитів делегацій Консультативного комітету з виконання Рамкової конвенції до України, розширення та зміцнення контактів з Радою Європи і ОБСЄ, включно з підготовкою доповідей і звітів та участю в роботі міжнародних конференцій;

Міністерство повинно планувати та розробляти бюджет з метою субсидування етно-національних спільнот, а також принципів контролю за його використанням, забезпечувати ґрунтовне вивчення різноманітних сподівань і потреб етно-національних спільнот, скласти системне уявлення про необхідність фінансування різних проектів з різноманітними бюджетами та термінами реалізації, обирати найбільш оптимальні для кожного конкретного випадку умови фінансування: довготривале і зазвичай інституціональне фінансування чи короткотермінові субсидії проектів, забезпечувати ефективне використання бюджетних коштів та участі представників меншин у процесі прийняття рішень у цій сфері.

Міністерство повинно знаходитись у тісному контакті з державними органами місцевого самоврядування та проводити постійну роботу з державними службовцями, які опікуються питаннями етнонаціональних спільнот на обласному та місцевому рівнях, проводити моніторинг та збирати інформацію про фактичне становище представників етнонаціональних спільнот, мати ресурси на оперативне та адекватне реагування на сучасні проблеми.

Аналіз готовності державних органів на реагування ситуації на кшалт конфлікту у селі Лоцинівка, Одеської області та інших, подібних, оцінюється

представниками етнонаціональних спільнот та право-захисними організаціями, як неоперативна, слабка та неадекватна.

Громадськість вітає посилення інституційної спроможності Департаменту у справах релігій та національностей Міністерства культури України, яке дійсно можна розглядати, як перший крок у напрямку до реалізації зазначеного у п.112, але це не є виконанням закладеного у Плані. Очевидно, що при такому обсязі робіт кадрове забезпечення Департаменту не відповідає сучасним реаліям та потребує суттєвого посилення.

В рамках підсилення інституційної спроможності та забезпечення права на участь національних меншин у державних справах та політичному житті країни, пропонується відновлення посади Урядового уповноваженого з питань етнонаціональної політики, скасування якої відбулось без консультацій з представниками етно-національних спільнот, та запровадження практики обрання двох заступників Урядового уповноваженого з числа представників етнонаціональних спільнот на виборній основі. Строк дії повноважень заступників Урядового уповноваженого не повинен перевищувати 2 роки. З метою забезпечення демократичних принципів рівності та справедливості один заступник повинен бути обраний з числа традиційних національних меншин, другий з числа видимих меншин, сформованих іммігрантськими хвилями.

Відновлення посади Урядового уповноваженого з питань етнонаціональної політики, підкреслить пріоритетну увагу Уряду України до проблем етно-національних спільнот та продемонструє можливість повернення довіри представників національних меншин до Уряду країни.

Урядовий уповноважений з питань етнонаціональної політики повинен відігравати роль об'єднавчої ланки у контакті Уряду з громадськими організаціями етнонаціональних спільнот та координувати співпрацю з питань, які стосуються як традиційних національних меншин так і національних меншин, які сформувалися різними хвилями імміграції до

України та вирішення питань яких віднесено до сфери компетенції інших органів та структур.

Діяльність Урядового уповноваженого з питань етнонаціональної політики повинна охоплювати співпрацю з міністерствами та відомствами, діяльність та компетенція яких відповідають за регулювання основних сфер політичних і адміністративних державних дій стосовно національних меншин.

Серед таких повинна бути співпраця з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та його регіональними представництвами, Комітетом Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин, Міністерством освіти та науки, Державною міграційною службою України, Міністерством охорони здоров'я та Міністерством соціальної політики, Управління забезпечення прав людини національної поліції України та іншими.

Урядовий уповноважений з питань етнонаціональної політики повинен стати Урядовим Омбудсменом з прав національних меншин, основними завданнями якого повинні бути просування контактів між представниками етно-національних спільнот, з одного боку, та урядом, парламентом та державними органами з іншого, обговорення усіх важливих питань внутрішньої загальнонаціональної та регіональної політики уряду України, що стосуються національних меншин, здійснення моніторингу розділу «Забезпечення прав корінних народів і національних меншин» Плану заходів з реалізації Національної Стратегії у сфері прав людини, проведення нагляду за виконанням рекомендацій Консультативного комітету з виконання Рамкової конвенції та Комітету експертів Європейської хартії регіональних мов або мов меншин Секретаріату Ради Європи, здійснення урядового контролю за діяльністю державних органів та поглиблення діалогу між урядом та етно-національними спільнотами та міжнародними організаціями.

Право на участь у процесі прийняття політичних рішень, передбачає не лише інформування громадськості, але й консультації з нею з метою врахування вподобань, потреб і цінностей в процесі прийняття рішень.

Тому, з метою підсилення представленості етно-національних спільнот та розвитку діалогу між органами державної влади і організаціями етно-національних спільнот, забезпечення права на участь, пропонується відновлення Ради міжнаціональної злагоди за участю представників Уряду, міжнародних організацій та наукового середовища. Цей орган повинен стати основним органом для здійснення діалогу між владою і представниками етно-національних спільнот.

Відновлення роботи Ради міжнаціональної злагоди призведе до більш ефективної участі меншин і нарощуванню більшого потенціалу для залучення їх в розробку політичних рішень, надасть можливість представникам етно-національних спільнот стати учасниками регулярних та прозорих консультацій, бути залученими у формулювання найважливіших рішень, отримати право порушувати питання, готувати рекомендації, а також контролювати і звітувати про хід здійснення відповідних програм.

Рада міжнаціональної злагоди повинна мати Секретаріат, який буде відповідати за організацію її роботи та відслідковувати хід виконання завдань.

З метою забезпечення ефективності роботи Ради, піврічні звіти її роботи необхідно представляти на засіданнях Уряду.

Засідання Ради міжнаціональної злагоди необхідно проводити позмінно в столиці та в регіонах компактного проживання представників етнонаціональних спільнот не рідше ніж раз на три місяці.

Порядок денний повинен формуватись представниками етно-національних спільнот та Урядовим уповноваженим з етнонаціональної політики.

Розробка та погодження державних звітів та доповідей щодо виконання заходів Рамкової конвенції з захисту національних меншин і Європейської хартії регіональних мов чи мов меншин повинна відбуватись за умови залучення представників етнонаціональних спільнот, членів Ради міжнаціональної злагоди та представників уряду.

В рамках Ради міжнаціональної злагоди необхідно створити окрему Комісію з розвитку діалогу з етнічними меншинами, чії мови включені до Європейської хартії мов. При ратифікації Хартії Україна заявила, що її положення будуть розповсюджуватись на мови наступних етно-національних спільнот України: білоруси, болгари, гагаузи, греки, євреї, кримські татари, молдавани, німці, поляки, росіяни, румуни, словаки і угорці. Це лише 13 груп меншин.

Створення такого механізму співпраці цілком виправдано тому що ці етно-національні спільноти охоплені моніторингом за Рамковою конвенцією кожні п'ять років і моніторингом за Європейською мовною хартією кожні три роки.

При державних органах місцевого самоврядування (районних та обласних радах) повинні бути створені Консультаційні комітети з питань етнонаціональної політики, із залученням посадових осіб місцевого самоврядування та поліції. Покладення обов'язків зі здійснення контактів з етнічними групами, що проживають в областях та районі, на регіональні та місцеві органи державної влади повинно бути законодавчо закріплено у Законі України «Про національні меншини».

З метою забезпечення потреб територіальних громад, представники етно-національних спільнот повинні мати зарезервовану кількість депутатських місць в представницьких органах місцевого самоврядування з правом представляти інтереси етно-національних спільнот, до якої вони належить, як частини територіальної громади та вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Рекомендуємо:

1) Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин:

- здійснювати періодичний парламентський контроль за виконанням «Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері захисту прав людини, зокрема в частині забезпечення прав корінних народів і національних меншин, залучивши до цього процесу представників національних спільнот та експертного середовища;

- розглянути можливість утворення Робочої групи (чи комісії) експертів при Комітеті, з залученням до її роботи компетентних і уповноважених представників спільнот національних меншин і корінних народів;

- Кабінету Міністрів України:

1) Організувати та провести відкриті консультації із залученням представників етнонаціональних спільнот, державних органів влади та представників міжнародних організацій стосовно обговорення питання щодо створення ефективного механізму забезпечення та захисту прав корінних народів і національних меншин шляхом заснування системи відповідних інститутів, а саме:

- утворення спеціального центрального органу виконавчої влади з відповідним інституційними спроможностями, наділеного відповідними повноваженнями, компетенціями, кадровим та ресурсним потенціалом, необхідним для ефективного виконання покладених на нього функцій по формуванню та реалізації державної політики у сфері етнонаціональних відносин;

- відновлення посади Урядового уповноваженого у сфері етнонаціональної політики (Урядового Омбудсмена з прав національних меншин);

- зміцнення та поглиблення діалогу між органами державної влади і громадськими інституціями етно-національних спільнот, шляхом відновлення роботи Ради міжнаціональної злагоди та створення в її рамках Комісії з розвитку діалогу з етнічними меншинами;
- утворення Консультаційних комітетів з питань етнонаціональної політики при місцевих органах державної виконавчої влади.

Аналіз законодавчих ініціатив

щодо забезпечення прав національних меншини України

З метою визначення позиції та проведення громадського моніторингу підпункту 3 пункту 112 «Створення ефективного механізму забезпечення та захисту прав корінних народів і національних меншин» розділу «Забезпечення прав корінних народів і національних меншин» Плану дій з реалізації Національної Стратегії у сфері прав людини, члени Робочої групи з питань захисту прав національних меншин та взаємодії з органами влади Комісії з питань міжнаціональних відносин та культурного розмаїття при Міністерстві культури України розглянули законодавчі ініціативи, які мають на меті удосконалення законодавства щодо забезпечення прав національних меншин, провели оцінку перспективи прийняття запропонованих законопроектів, окреслили коло проблемних питань та обговорили необхідність внесення змін до чинного Закону України «Про національні меншини в Україні» (від 25.06.1992 № 2494-ХІІ, редакція від 12.12.2012.)

Робоча група проводила аналіз наступних законодавчих ініціатив:

- актуальний Закон України «Про національні меншини в Україні» (від 25.06.1992 № 2494-ХІІ, редакція від 12.12.2012.)

- проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про національні меншини в Україні» (реєстр. № 1111 від 28.11.2014 р.) ідентичний законопроекту «Про внесення змін до Закону України «Про

національні меншини в Україні» (zareєстрований 24.05.2013 р. за № 2127 у Верховній Раді України VII скликання)

- законопроект «Про права осіб, які належать до національних меншин», розроблений групою депутатів на чолі з І. Подоляк (не zareєстрований)

Приймаючи до уваги вищевикладене, члени Робочої групи прийшли до наступних висновків:

Загальні зауваження до законопроектів:

1. Законопроекти не мають чітких цілей та завдань, чіткої концепції,

2. Відсутнє зрозуміле визначення того, що необхідно врегулювати (що, саме не врегульовано діючим законом України «Про національні меншини» від 1992 р. з правками 2012 року);

3. Не визначено чіткого обґрунтування необхідності прийняття законопроектів та не зроблено прогностичних наслідків їх застосування;

4. Вимагають юридичного доопрацювання. У багатьох випадках, текст законопроектів виглядає як набір тез, насмиканих з документів, при цьому тез не завжди доречних, узгоджених і пов'язаних між собою;

5. Прослідковується вибірковий підхід до врегулювання важливих суспільних питань;

У мовній сфері, сфері освіти та телевізійного мовлення запропоновані авторами принципи врегулювання суперечать європейським принципам та підходам;

6. Законопроекти не містять принципів ефективної участі національних меншин. Законодавче та практичне забезпечення цього права є необхідною умовою за для реалізації принципу рівних можливостей;

7. Не достатньо розкрито право на участь, не передбачено зобов'язання держави проводити обов'язкові консультації з представниками етно-національних спільнот, не передбачено ефективного залучення

представників національних спільнот до усіх стадій розробки, здійснення та моніторингу відповідних заходів та законодавства;

8. Не передбачено ніяких спеціальних форм представництва національних меншин, які можуть гарантувати участь представників етно-національних спільнот в законодавчому процесі;

9. Не розкрито механізми на рівні уряду щодо доступу впливу на уряд; не передбачено створення жодних спеціальних механізмів.

10. Не визначено державні інститути, які можуть впроваджувати принципи політики боротьби з дискримінацією та впроваджувати рівні можливості для представників національних спільнот;

11. Не визначено механізми та інструменти для забезпечення рівних можливостей та створення відповідних умов для деяких груп меншин, з метою подолання нерівності;

12. Не визначено позитивні зобов'язання держави з метою створення сприятливих умов для представників етно-національних спільнот, які найбільш дискримінуються;

13. Не передбачено жодного механізму в рамках відповідного міністерства, з метою забезпечення врахування думки представників етно-національних спільнот;

14. Відсутні механізми реалізації виборчого права та забезпечення достатнього представництва;

15. Відсутні механізми співпраці етно-національних спільнот з представниками місцевого самоврядування в рамках децентралізації; не визначено механізми державного управління, децентралізації функцій на регіональний та місцевий рівень.

16. Відсутня процедура залучення представників етно-національних спільнот до прийняття рішень на місцевому рівні, жодних заходів щодо розширення участі представників етно-національних спільнот в суспільно-політичному житті.

17. Відсутня методологія вирішення конфліктів у судовому порядку, шляхом оскарження рішень в суді, додаткових механізмів вирішення спорів, переговори, посередництво, відсутність передбаченої інституції щодо розгляду скарг, включаючи індивідуальні скарги;

18. Присутні обмежувальні норми у відношення до мов, порушується принцип *lingua franca*,

19. У текстах прослідковуються повтори з однієї статті в іншу без зайвої на те потреби.

20. Наявні термінологічні колізії та необхідність врегулювання відповідних питань в Конституції.

п.112. 3. Розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України нової редакції Закону України “Про національні меншини в Україні

а) Прийнятий в 1992 р Закон України про національні меншини в цілому є характерним для свого часу документом, однак згодом він в значній мірі застарів, був непослідовним і вимагав серйозних змін, про що говорилося в Третньому коментарі по Україні Консультативного комітету від 28 березня 2013 Зміни закону, зроблені в 2012 і 2014 рр. по суті не змінюють положення справ і залишають вище вказане думку Консультативного комітету актуальним.

б) Слід розуміти, що незважаючи на свою важливість, Закон про меншини в силу специфіки предмет регулювання цього закону повинен бути сфокусований саме на меншини. Інакше кажучи, з питань, що зачіпають всю українську громаду (в тому числі, рівність і недискримінація, реалізація індивідуальних прав і свобод, використання мов), швидше за доречний відсильний принцип до предметного законодавства, яке в силу своєї специфіки і детальності буде визначальним у регулюванні даних правовідносин .

Актуальний закон в цілому має адекватну, політично нейтральну преамбулу, де вказується прагнення побудови демократичної держави, що поважає права індивідуальні людини, а також колективні права і потреби національних меншин. Тому, видається цілком доцільним зберегти таку структуру преамбули з незначними змінами в контексті подальших міжнародних зобов'язань України і розвитку прав людини і прав меншин. Представляється можливим додати специфікацію деяких з міжнародних зобов'язань України, що стосуються національних меншин, в т.ч. Рамкової конвенції та Мовної хартії, як конкретних загальнообов'язкових правових інструментів, що стосуються національних меншин. Дана міра дозволить підкреслити як прихильність України своїм міжнародним зобов'язанням в сфері захисту прав меншин, так і європейський вибір країни.

б) Крім того, формулювання «із життєвих інтересів української нації та усіх національностей» в контексті даного документа є застарілою і кілька двозначною, тому що поняття «українська нація» тут постає в етнічному сенсі на протигагу національним меншинам. У той же час, якщо говорити про «українську політичну націю», то очевидним є те, що вона складається з представників різних національностей, що також в цілому відповідає і підходу Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин, відбитому в Люблінським рекомендаціях щодо інтеграції різноманітних товариств . Здається доречним відмовитися від «етнічного» підходу, враховуючи, що сама дефініція поняття «національна меншина» підтверджує за українцями статус титульної нації. Тому більш вдалим варіантом була б формулювання: «із життєвих інтересів усіх національностей, які проживають в Україні».

в) На підставі вищевказаного, представляється можливим сформулювати преамбулу в наступному вигляді (з можливим додаванням згаданих в п. 4.а інструментів Ради Європи): «Верховна Рада України, виходячи Із життєвих інтересів усіх національностей, які проживають на

території України у справу розбудови суверенної, демократичної, соціальної, правової держави, ВИЗНАЮЧИ нерозривність прав людини й прав національностей, прагнучі реалізувати Декларацію прав національностей України, дотримуючись міжнародних зобов'язань відносно національних меншин, ухвалює цей Закон з метою гарантування національним меншинам права на ідентичність та вільний розвиток».

2.2 Дефініція «національної меншини»

1). В чинній редакції закону використовується досить інклюзивна дефініція. Єдиним рестриктивним критерієм тут є ознака громадянства, що в цілому відповідає практиці різних країн Європи. У той же час, дана формулювання підкреслює статус українців як титульної нації в Україні незалежно від гіпотетично можливих демографічних та інших процесів, що можуть вплинути на етнічну структуру населення країни. Ще однією перевагою даної дефініції видається не прив'язка етнічності національних меншин до мови, який часто розглядається в якості одного з ключових ознак окремішності меншин.

Необхідність дефініції національної меншини є очевидною. Актуальна дефініція, незважаючи на досить загальні формулювання, гарантує досить широке трактування поняття «меншість», а також гарантує українцям статус титульної нації. При цьому введення рестриктивних критеріїв (таких як термін проживання (як і в цілому «історизація» концепту) або вичерпний перелік груп несе за собою як внутрішні, так і зовнішні ризики, а також не в повній мірі відповідає загальним принципам недискримінації та рівності) є недоцільним. У той же час, здається доречною можливість формування напіввідчиненого списку меншин, представлених в консультативних / дорадчих органах (тобто можливе визначення переліку тих груп меншин, яким можуть бути надані гарантовані місця в таких органах, що, однак, не виключає можливості участі в ньому представників інших меншин).

1). Відносно мови роботи, діловодства і документації місцевих органів державної влади і місцевого самоврядування актуальний закон використовує пряму відсилання до ст. 11 Закону України «Про засади державної мовної політики», де детально прописаний ієрархія і порядок використання тих чи інших мов. Вже сама така відсильна формула свідчить про те, закон «Про засади державної мовної політики» має більшу юридичну важливість, ніж закон «Про національні меншини», оскільки предметом його регулювання є мовні питання, що стосуються всього українського суспільства, а не тільки меншин. При цьому, з огляду на певну непопулярність закону «Про засади державної мовної політики» як такого, можна в подальшому очікувати прийняття нового закону, що регулює мовну політику України, де також буде прописаний порядок використання тих чи інших мов, а також їх ієрархія на підставі існуючого в суспільстві консенсусу. Тому, видається логічним і виправданим зберегти існуючу відсилочну формулу до мовного закону і в новому законі про національні меншини.

а) здається доречним в контексті мови роботи, діловодства і документації місцевих органів державної влади і місцевого самоврядування актуальний закон залишити пряму відсилання до Закону України «Про засади державної мовної політики», де детально прописаний ієрархія і порядок використання тих чи інших мов, які є в актуальному законі;

б) в контексті використання мови закон «Про засади державної мовної політики» має більшу юридичну важливість, ніж закон «Про національні меншини», оскільки предметом його регулювання є мовні питання, що стосуються всього українського суспільства, а не тільки меншин;

в) в цілому, подібний відсильний підхід здається доречним також у питаннях, пов'язаних з використанням мов меншин в публічному просторі, системі освіти, судових органах, виборчих кампаніях та ін.;

г) українська мова не потребує додаткового захисту за допомогою встановлення додаткових бар'єрів для використання мов меншин в публічній

сфері. Принаймні закон про меншини не повинен служити інструментом для встановлення подібних обмежень, оскільки це пов'язано не тільки з внутрішніми, але і з зовнішніми політичними ризиками (особливо, можливою реакцією з боку Росії (в контексті гібридної війни) або Угорщини).

Законопроект № 1111 в цілому повторює положення преамбули чинного закону, маючи при цьому ряд очевидних плюсів і мінусів. До перших належить визнання соціального і правового характеру держави в Україні. До других - згадка про гарантування права національних меншин на міжнаціональний мир і злагоду як цілі даного законопроекту. Дане формулювання не тільки входить в протиріччя з конституційними нормами про рівність, а й підкреслює залежність прав меншин від волі держави, яка тут де факто представлена як реалізація інтересів етнічного українського більшості. Інакше кажучи, забезпечення міжнаціонального миру і злагоди в суспільстві є фундаментальною завданням держави і не повинно розглядатися в контексті прав меншин.

Законопроект № 1111 вводить рестриктивну дефініцію, яка а) пов'язує етнічність з мовою, б) вводить тимчасову критерій і в) пропонує вичерпний список меншин і дискримінаційний механізм для можливого розширення даного списку. У зв'язку з пунктами б) і в) необхідно зазначити наступне. Згідно з позицією б) проблемними виглядають прив'язка як прив'язка до державності УНР, так і відповідний термін, що починається з 1918 р По-перше, незважаючи значну роль УНР у формуванні української національної державності (що навіть визнавалося і на рівні конституційних актів УРСР, де проект УНР хоч і побічно і негативно, але згадувався як мала місце альтернативи розвитку України), сучасна Україна де факто і де юре є наступницею УРСР - з її територією, населенням, економічним потенціалом, а також законодавчою базою. При цьому, модель країн Балтії, в яких радянський період розглядається як окупація, Україна не підходить, оскільки

в країнах Балтії процес інкорпорації в СРСР здійснювався хоч і під тиском Кремля, але на базі наявних в період їх міжвоєнної незалежності інститутів, що формально дозволило їм апелювати до дорадянської державності. У випадку з УНР і сьогодишньою Україною такого «лінійного» правонаступництва немає, оскільки державність УНР була повністю знищена, її територія розділена, а виникла на її частині УРСР не була створена з нуля, тобто чи не з урахуванням тих, що були в період УНР інститутів. Звісно ж, що відсилання до державності УНР може мати ризик стати об'єктом в першу чергу російської пропаганди, особливо з питання Криму. Крім того, можлива негативна реакція з боку Польщі. Відносно терміну, слід нагадати, що ще в 1930 р Постійна палата міжнародного правосуддя визнала, що існування меншини - це питання факту, а не питання закону (Greco-Bulgarian Communities 1930). Інакше кажучи, якщо індивід або група індивідів заявляє, що він (вони) належить до певної меншості, то факт того, що дана група не визнана законом як меншини є другорядним, оскільки неможливо заборонити або опротестувати таке рішення індивіда або групи індивідів, а відсутність «визнаного» статусу не скасовує фактичного існування такої групи. Проте, наявність вичерпного переліку меншин ставить питання, наскільки представники груп, що не відносяться до меншин в розумінні даного законопроекту, захищені іншим законодавством України в частині існуючих прав, забороняють дискримінацію за етнічною ознакою. Виникають також питання щодо відсутності в ньому таких груп як албанці (арнаути), чехи, італійці чи шведи, традиційно проживали на сучасній території України до проголошення УНР (крім того, існують також питання і щодо інших груп, в тому числі таких як грузини або турки). Посилання на можливість збільшення запропонованого вичерпного реєстру, збору мінімум 10 тис. Підписів представників певної національності суперечить загальному принципу недискримінації, оскільки своїй практичній неможливістю

безпосередньо зачіпає ті групи, чисельність яких менше зазначеної цифри. Крім того, сама цифра в 10 тис. Не є обґрунтованою.

Необхідність дефініції національної меншини є очевидною. Актуальна дефініція незважаючи на досить загальні формулювання, гарантує досить широке трактування поняття «меншість», а також гарантує українцям статус титульної нації. При цьому введення рестриктивних критеріїв (таких як термін проживання (як і в цілому «історизація» концепту) або вичерпний перелік груп несе за собою як внутрішні, так і зовнішні ризики, а також не в повній мірі відповідає загальним принципам недискримінації та рівності) є недоцільним. У той же час, здається доречною можливість формування напіввідчиненого списку меншин, представлених в консультативних / дорадчих органах (тобто можливе визначення переліку тих груп меншин, яким можуть бути надані гарантовані місця в таких органах, що, однак, не виключає можливості участі в ньому представників інших меншин).

Питання використання державної мови і мов меншин, а також визначення самоврядування меншин і місць компактного проживання меншин

Згідно ст. 29 законопроекту №1111, порядок використання мов національних меншин визначається Конституцією України та цим законом. Тут відразу виникає питання колізії з Законом України «Про засади державної мовної політики», що має більшу юридичну важливість і детально прописує ієрархія і порядок використання тих чи інших мов. Крім того, відсилання до Конституції передбачає також колізію з особливим статусом російської мови в порівнянні з іншими мовами національних меншин, оскільки це єдина мова національних меншин, особливо згаданий в Конституції (ст. 10). Тому, як зазначалося в попередньому пункті (2.3.1) представляється логічним щодо мови роботи, діловодства і документації місцевих органів державної влади і місцевого самоврядування використовувати пряму відсилання до Закону України «Про засади державної мовної політики», а в разі прийняття нового

мовного закону - на цей новий закон. Крім того, розділ III законопроекту «органи самоврядування меншин» по суті запроваджує перекручену і невизначену термінологію, оскільки згідно з наявною формулюванні орган місцевого самоврядування отримує статус «органу самоврядування меншини» або при наявності мінімум 30% депутатів, що належать до меншості, або за результатами місцевого референдуму. Тим самим вводяться нічим необґрунтовані дискримінаційні заходи, пов'язані з використанням мов меншин на місцевому рівні, обумовлені нічим не обґрунтованими квотами Представництва меншин в органах місцевого самоврядування або скрутними процедурами, пов'язані з організацією і проведенням місцевих референдумів. Крім того, навіть у разі реалізації сценарію з органом місцевого самоврядування, де мінімум 30% депутатів, що належать до меншості, виникає питання про його легітимності як саме «органу самоврядування меншини», оскільки формально в ньому частка представників меншості не обов'язково буде складати що найменше 50%, що рекомендується Консультативним комітетом як підходу до формування консультативних і дорадчих органів з питань меншин. І хоч орган місцевого самоврядування за своєю природою не є ні консультативним, ні дорадчим, здається доречним поширити такий підхід на те, що пропонується в якості «органу самоврядування меншини». При цьому, дане зауваження значить необхідності підвищення порога 30%, зазначеного в законопроекті, до 50%, а навпаки підкреслює термінологічну і контекстуальну нелогічність оголошення органів місцевого самоврядування «органами самоврядування меншини». Крім того, згадується в ст. 19 законопроекту Закон «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та Сільських, селищних, міських голів» втратив чинність в 2015 р унаслідок прийняття Закону «Про місцеві вибори».

Висновки:

а) здається доречним в контексті мови роботи, діловодства і документації місцевих органів державної влади і місцевого самоврядування актуальний закон залишити пряму відсилання до Закону України «Про засади державної мовної політики», де детально прописаний ієрархія і порядок використання тих чи інших мов, викладені в актуальному законі;

б) в контексті використання мови закон «Про засади державної мовної політики» має більшу юридичну важливість, ніж закон «Про національні меншини», оскільки предметом його регулювання є мовні питання, що стосуються всього українського суспільства, а не тільки меншин;

в) в цілому, подібний відсильний підхід здається доречним також у питаннях, пов'язаних з використанням мов меншин в публічному просторі, системі освіти, судових органах, виборчих кампаніях та ін .;

г) українська мова не потребує додаткового захисту за допомогою встановлення додаткових бар'єрів для використання мов меншин в публічній сфері. Принаймні закон про меншини не повинен служити інструментом для встановлення подібних обмежень, оскільки це пов'язано не тільки з внутрішніми, але і з зовнішніми політичними ризиками (особливо, можливою реакцією з боку Росії (в контексті гібридної війни) або Угорщини).

Загальні висновки і подальші пропозиції

Незважаючи на те, що актуальний Закон про національні меншини в значній мірі є застарілим та вимагає серйозних змін в світлі міжнародних зобов'язань України і тенденцій розвитку права в галузі захисту меншин, здається доречним, взяття його за основу в процесі розробки нової версії закону.

Представлені законопроекти не підлягають доопрацюванню. Незважаючи на певні відмінності між ними, представлені законопроекти в різній ступені характеризуються суперечностями як із внутрішнім законодавством, так і міжнародними зобов'язаннями України, недостатньою

вивіреною й доопрацьованою термінологією, а з точки зору рівня розробки в цілому поступаються чинному закону, надмірно фокусуючись на питаннях використання мов меншин в публічній сфері, а також обходячи багато важливих питань, де необхідно нормативне регулювання.

В цілому, з огляду на історичний досвід України в ХХ ст., структуру населення країни, геополітичні реалії, в умовах яких необхідна подальша консолідації населення країни, здається доречним внести зміни до чинного закону про національні меншини, а як рольову модель для України взяти Закон Чехії про національні меншини. Переваги такої моделі:

1. відсилання до норм про права людини, мультикультурної (і інклюзивної) моделі суспільства і міжнародним зобов'язанням країни.

2. деполітизація, пов'язана з відсутністю історичних прив'язок до будь-яких історичних державним формаціям;

3. гнучке трактування традиційного історичного присутності меншини на території країни, що розуміється в межах трьох поколінь, що в цілому відповідає специфіці історичного розвитку багатьох етнічних груп в Україні;

4. визнання факту існування того чи іншого меншини незалежно від його представленості в Раді у справах меншин при уряді Чеської республіки;

5. фактичне визнання за чехами ролі титульної нації;

6. функціонування центрального консультативного органу високого рівня з чітко прописаними структурою і повноваженнями, яким є Рада у справах меншин при уряді Чеської республіки (слід ще раз повторити - список представлених меншин в даному Раді не означає, що групи, в ньому не представлені, не є меншинами);

7. відсильна модель закону, коли питання використання мов меншин в публічному просторі, системі освіти, судових органах, виборчих кампаніях і т.д. є частиною специфічного законодавства, що мають більший юридичну вагу, ніж Закон про меншини.

8. для подальшої роботи над доопрацюванням та внесенням відповідних доповнень до поточної редакції актуального Закону України «Про національні меншини в Україні» (від 25.06.1992 № 2494-ХІІ, редакція від 12.12.2012.), рекомендуємо, створити Робочу групу при профільному Парламентському комітеті ВРУ з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин, яку очолить Голова Підкомітету з питань міжнаціональних відносин. До Робочої групи залучити представників міністерства культури України, провідних державних експертів, Голів робочих груп Комісії з питань міжнаціональних відносин та культурного розмаїття при Міністерстві культури України та представників парасолькових організацій національних спільнот, за згодою.